

LOHDUTTAAKO KUKAAN NYTYIÄ?

Työntekijöiden kokemuksia lapsilähtöisyyden toteutumisesta
Lahden kaupungin kotipalvelun perhetyössä

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysalan laitos
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö
Syksy 2010
Hyyrönmäki Tiina
Teirivaara Hannele

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden laitos
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö

HYYRÖNMÄKI, TIINA & TEIRIVAARA, HANNELE:

Lohduttaako kukaan Nytyä?

Työntekijöiden kokemuksia lapsilähtöisyyden toteutumisesta Lahden kaupungin kotipalvelun perhetyössä.

Sosiaalialan opinnäytetyö, 41 sivua, 13 liitesivua

Syksy 2010

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää miten lapsilähtöisyys toteutuu Lahden kaupungin Kotipalvelun perhetyön käytännöissä. Tavoitteenamme oli myös saada selville, onko lapsilähtöisessä työotteessa kehitettävää. Yleisempänä tavoitteenamme pidimme myös liittymistä yhteiskunnalliseen keskusteluun lapsilähtöisyydestä ja lapsen näkökulman huomioimisesta.

Tutkimuksemme oli hankkeistettu, laadullinen opinnäytetyö. Tarkoituksenamme oli saada kokemuksia ja näkemyksiä lapsilähtöisyydestä sekä perhetyön asiakkailta että työntekijöiltä. Aineisto kerättiin tätä tutkimusta varten tehdyllä kyselylomakkeella kesäkuussa 2010. Laadimme kaksi erilaista kyselylomaketta, toisen työntekijöille ja toisen asiakkaille. Lähetimme kyselylomakkeet viidelle työntekijälle sekä viidelle asiakkaalle. Tutkimuksemme aineisto koostui lopulta viiden työntekijän vastauksista. Kyselylomakkeessa oli kolme strukturoidumpaa, vastaajien taustatietoja kartoittavaa kysymystä. Loput viisi kysymystä olivat avoimia kysymyksiä. Saatu aineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyysi-menetelmällä.

Tämän tutkimuksen tiedonantajina toimivat perhetyöntekijät kokivat lapsilähtöisen työotteen merkityksekkääksi, ja he korostivat avoimen keskustelun ja kommunikaation tärkeyttä työskentelyssään. Lapsen kuuleminen työskentelyssä koettiin ehdottoman tärkeäksi. Perhetyöntekijän rooli nähtiin merkittävänä lapsen edun huomioimisessa. Esteenä lapsilähtöisyyden toteutumiselle koettiin esimerkiksi perheiden moniongelmaisuus, vanhempien vaativuus ja tarvitsevuus, työntekijän väsymys tai arkuus pitää lapsen puolia. Perhetyöntekijän tehtäviin katsottiin kuuluvaksi lapsen näkyvyyden korostaminen perheen arjessa. Perhetyöntekijät toivat esiin niin konkreettisia parannusehdotuksia kuin jokaisen työntekijän oman työn pohtimisen tärkeyttä lapsilähtöisen työotteen kehittämiseksi.

Avainsanat: perhetyö, sosiaalipedagogiikka, lapsilähtöisyys, lapsen osallisuus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

HYYRÖNMÄKI, TIINA & TEIRIVAARA, HANNELE:

Does anyone comfort Nyyti?

Family workers' experiences of child-oriented work in family work in Lahti.

Bachelor's Thesis in Social services, 41 pages, 13 appendices

Autumn 2010

ABSTRACT

The purpose of this study was to find out how the family workers in family work in the city of Lahti pay attention to child's place in the family and how the child is being noticed as a participant in every day life in the family. Our goal was also to find out what kind of development suggestions the family workers see to improve their child-oriented work. We also wanted to have experiences from the clients of family work. The goal was to study how the parents see the family work and how the family workers have been noticing their child in the working process.

This study was a project done with the family work in Lahti. Our purpose was to describe both family workers' and clients' experiences of the child-oriented work. Through the process we got material only from the family workers. The family workers' experiences were studied through questionnaires, which included three structured and five open ended questions. The research material was analyzed by qualitative content analysis.

The family workers felt that the children should be the purpose of their work. Communication between the parents and family workers was seen as important. Family workers felt that it was their job to take care of the children's best interests if the parents were unable to do that. Parents' many problems or family workers' lack of motivation, for example, were seen as situations when children's needs were most likely to be left in the dark. Family workers brought up concrete development suggestions to improve their work, so that the child would be properly taken noticed of.

Key words: family work, social pedagogy, child-oriented work, participation of the child

*”Ja Nyyti kulki vain ja kulki maailmalla,
ei nähnyt missään tutun tuttua.
Ja vaikka kansaa oli paljon kaikkialla
ei Nyyti aloittamaan päässyt juttua
kun sanomaan ei kyennyt: kas heipä hei!
Nyt juteltaisko hiukan vaiko ei?
Siis neljä Vilijaanaa ajoi vihellellen ohi siitä.
Kun Homssuja on kahdeksan, ei yhdet vaunut heille riitä.
Ja Mymmeli kai sitoo seppelettä kaulalleen,
vaan Nyyti juoksi piiloon, oli hiljaa yksikseen.”*

-Tove Jansson, suom. Kirsi Kunnas-

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN TIETOPERUSTA	3
2.1	Moniaineksinen perhetyö	3
2.1.1	Ennaltaehkäisevän työn korostaminen	4
2.1.2	Ehkäisevien lastensuojelupalvelujen järjestäminen Lahdessa	6
2.1.3	Lapsiperheiden kotipalvelu Lahdessa	7
2.2	Sosiaalipedagoginen ajattelu ja työmuodot	8
2.3	Lapsilähtöisyys	9
2.4	Lapsen osallisuus	10
2.5	Aikaisemmat tutkimukset	12
3	TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT	15
3.1	Tutkimuksen tavoite	15
3.2	Tutkimustehtävät	15
4	TUTKIMUSMENETELMÄT	16
5	TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	17
5.1	Tutkimuksen lähtökohdat	17
5.2	Aineiston hankinta	17
5.3	Aineiston analysointi	19
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	21
6.1	Peruskysymykset	21
6.2	Lapsilähtöinen työote ja sen toteuttaminen	22
6.2.1	Vanhempien ja lapsen välisen suhteen tukeminen	22
6.2.2	Lapsen edun huomioiminen	23
6.2.3	Lapsen kohtaaminen kokonaisvaltaisesti	23
6.3	Lapsilähtöisyyden toteutumisen mahdolliset esteet	24
6.3.1	Lapsen huomiotta jättäminen vanhempien taholta	24
6.3.2	Lapsen huomiotta jättäminen työntekijän taholta	26
6.4	Lapsilähtöisen työotteen kehittäminen	27
6.4.1	Konkreettisten toimenpiteiden parantaminen	27
6.4.2	Työn painottuminen aikuislähtöisyydestä lapsilähtöisyyteen	28

6.4.3	Avoimen keskustelun korostaminen perheen kanssa työskentelevien ammattilaisten ja vanhempien välillä	29
6.4.4	Henkilökunnan kouluttaminen	29
6.4.5	Ei kehittämisen tarvetta omassa työyksikössä	30
7	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	30
8	TUTKIMUKSEN EETTISYYS	32
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	34
10	JATKOTUTKIMUSAIHEET	36
	LÄHTEET	39
	LIITTEET	

Lasten ja perheiden tarpeet kasvavat koko ajan. Kotipalvelun perhetyöntekijöillä on laaja ammattitaito, mutta riittääkö se kohtaamaan nämä tarpeet? Erityistä tukea tarvitsevien lasten määrän lisääntyminen sekä vanhempien ongelmien vaikeutuminen ja monimutkaistuminen asettavat lisää uusia vaatimuksia työntekijöiden osaamiselle. Kotipalvelun perhetyön perus- ja erityisosaamisen lisäksi tarvitaan eri viranomaisten kesken tapahtuvaa moniammatillista osaamista. Lasten ja perheiden kanssa tehtävä työ edellyttää suunnitelmallista ja tavoitteellista työtä. (Törrönen & Vuornanen 2005, 169.)

Perhetyössä hallitsevana näkökulmana on koko perheen auttaminen ja perheen huomioiminen kokonaisuutena, omana ”yksikkönään”. Tällöin vaarana on, että yksilöt perheessä; lapsi, äiti ja/tai isä, jäävät vaille yksilöllistä huomiota ja tukea. On tärkeää pohtia, kenet nähdään ja kuullaan, kenen ongelmat ja tarpeet tunnustetaan ja kenen kanssa työskennellään. Usein perhetyössä kuvataan menetelmiä, joita käytetään työskenneltäessä vanhempien kanssa. Tällöin lapsi saatetaan nähdä ainoastaan vanhempiensa osana, ikäänkuin sivullisena. Kuitenkin on tärkeää, että lapsi nähdään subjektina perheessä, hänen mielipiteistään ollaan kiinnostuneita ja hänen tuottamansa informaatio otetaan huomioon arvointia tehtäessä. (Kuronen & Lahtinen 2010, 77 - 78.)

Lapsen äänen kuuleminen ja hänen kokemustensa arvostaminen missä tahansa sosiaalialan työkentällä on mielestämme välttämättömyys lapsen edun toteutumiseksi. Sen vuoksi päätimme linkittää teeman myös opinnäytetyöhömme. Kun vielä saimme tehdä yhteistyötä Lahden kaupungin kotipalvelun perhetyön kanssa, lähdimme innoissamme tutkimaan kyseistä aihetta.

Tässä tutkimuksessa on tarkoitus tuoda esille, miten lapsen ääni tulee perhetyössä kuulluksi ja miten työntekijät näkevät lapsilähtöisyyden sekä perheen kokonaisuutena, jossa myös lapsella on oma paikkansa. Työskenneltäessä lasten kanssa on työntekijällä merkityksenkäs rooli mahdollistaa myös lapsen äänen kuuluminen ja viestiä lapselle, että hän on arvokas ja tärkeä.

Alunperin toivoimme saavamme tietoa ja kokemuksia lapsilähtöisyyden toteutumisesta niin perhetyöntekijöiltä kuin asiakkaina olevilta perheiltäkin. Tutkimuksen kuluessa kohderyhmäksi valikoitui kuitenkin ainoastaan työntekijät. Tutkimuksemme on hankkeistettu, tutkimuksellinen opinnäytetyö. Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Olemme hankkineet aineiston kyselylomakkeen avulla. Tutkimustulokset olemme saaneet sisällönanalyysi -menetelmää käyttäen.

Keskeisimpiä käsitteitä tutkimuksessamme ovat perhetyö, sosiaalipedagogiikka, lapsilähtöisyys sekä lapsen osallisuus. Nämä käsitteet avaamme tarkemmin luvussa 2. Myös muuta tietoperustaa käymme läpi tässä luvussa. Tutkimuksen tavoitteista ja tutkimustehtävistä kerrotaan luvussa 3. Tutkimusmenetelmä on kuvattu luvussa 4. Luvussa 5 on kerrottu tutkimuksen suorittamisesta, aineiston hankinnasta sekä aineiston analysoinnista. Tutkimuksen tulokset puretaan auki luvussa 6. Tutkimuksen luotettavuutta pohditaan luvussa 7 ja eettisyyttä luvussa 8. Johtopäätökset ovat luvussa 9. Jatkotutkimusaiheita on käsitelty luvussa 10.

2 TUTKIMUKSEN TIETOPERUSTA

Olemme käyneet läpi erilaisia perhetyöstä tehtyjä tutkimuksia sekä muuta lähdeaineistoa. Opinnäytetyömme keskeisiksi käsitteiksi ovat muodostuneet perhetyö, sosiaalipedagogiikka, lapsilähtöisyys sekä lapsen osallisuus.

2.1 Moniaineksinen perhetyö

Tässä tutkimuksessa tarkoitamme perhetyön käsitteellä sosiaalipalveluihin sisältyvää perhetyötä. Heino, Berg ja Hurtig kokosivat vuonna 2000 laajan selvityksen eri tavoin organisoiduista perhetyön malleista ja jäsensivät samalla perhetyön työmuotoja ja prosesseja. Heinin ym. (2005, 10) selvityksen keskeinen huomio oli, että erilaisia perhetyön menetelmiä ja toimintatapoja on kehitelty eri puolella maata osin toisistaan tietämättä ja juurikaan kokemuksia vaihtamatta. Perhetyössä olevat käytännöt ovat kirjavia. Lastensuojelun perhetyössä ja sen ympärillä toimii monia eri tahoja ja hyvin monenlaisissa tehtävissä. Käytännössä perhetyön käsitteen alle, jo lastensuojelutyönkin työmuotona, mahdutetaan monenlaista toimintaa. Puhutaan esimerkiksi perhetukityöstä, avopalvelutyöstä, perhekuntoutustyöstä ja kenttätyöstä. Perhetyön käsitettä käytetään ja ymmärretään hyvin monella tavalla, mutta perhetyön sisältönä nähdään usein yhtäältä perheen arjen tukemista ja toisaalta puuttumista perheen elämään vahvojen väliintulojen avulla. (Heino, Berg & Hurtig 2005,10.)

Perhe tulisi nähdä kokonaisuutena, johon jokainen perheenjäsen toiminnallaan vaikuttaa. Perhetyön alkuvaiheessa pyritään selvittämään perheen ongelmat ja tarpeet sekä voimavarat ja perheen sisäiset rakenteet. Lisäksi pyritään luomaan mahdollisimman konkreettisia tavoitteita perheen tukemiseksi ja työskentelyn toteutumisen arvioimiseksi. Perhetyön osatavoitteita voivat olla muun muassa perheen sisäisen vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden vahvistaminen tai nuoren itsenäistymisen tukeminen. (Kettunen, Ihalainen & Heikkinen 2001,73).

Perhetyön tavoitteet ovat jokaisen perheen kohdalla erilaisia, mutta ne tähtäävät perheen itsenäiseen selviytymiseen ilman ulkopuolisia tukitoimia. Siis yhtenä

onnistuneen perhetyön työskentelyn merkinä voi olla perhetyön työskentelyn päättyminen perheessä. (Heino, Berg & Hurtig 2005, 11.)

Kartoitustyöskentelylle on keskeistä lapsilähtöisyys, mikä merkitsee konkreettisesti ei vain olemista vaan tavoitteellista työskentelyä lapsen kanssa. Siinä on kyse laajemmin myös työorientaatiosta, jossa käsiteltävät asiat ja asioiden hoitamiseen liittyvät toiminnot lähtevät lapsesta. (Möller 2005, 82.) Lapsilähtöisellä työorientaatiolla halutaan korostaa näkemystä, jonka mukaan lastensuojelu tekee työtä perheen kanssa auttaakseen nimenomaan lasta. Työskentelyn lähtökohtana on, että lapsi saa oman työntekijän tai häntä tavataan ilman vanhempien läsnäoloa, ellei ole olemassa jotain erityistä syytä siihen, ettei näin tulisi tehdä. (Möller 2005, 20.)

Työskennellessään lapsen kanssa työntekijä antaa lapselle viestin, että se, mitä lapsi tuntee, ja se, mitä hän haluaa sanoa, on merkityksellistä ja kuuntelemisen arvoista. Se ei merkitse, että työntekijä olettaisi lapsen muistavan tapahtumat sellaisena kun ne ovat tapahtuneet. Lapsen kokemukset ja tunteet ovat hänen kokemuksiaan ja sinänsä todellisia ja arvokkaita kuultaviksi. (Möller 2005, 82.)

2.1.1 Ennaltaehkäisevän työn korostaminen

Lahden kaupunki käyttää ennaltaehkäisevän työn käsitteen sijasta käsitettä ehkäisevä työ. Lastensuojelussa korostuu ehkäisevän työn merkitys. Lasten ja nuorten huolenpitoon ja kasvatukseen liittyvät ongelmat tulisi havaita varhaisessa vaiheessa ja tarjota perheille tukea niistä selviytymiseksi. Kasvuoloihin vaikuttaminen sekä lasten ja perheiden tukeminen riittäväillä ja toimivilla

peruspalveluilla on parasta ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Lisäksi hyvin toimivalla lasten ja nuorten peruspalveluilla voidaan ehkäistä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta. Lahden lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa v. 2009-2010 kuvataan nuorten, nuorten ja perheiden hyvinvointia tukevaa palveluverkostoa ja lastensuojelun palvelujärjestelmää. Tulevaisuuden tavoitteena on lisätä edelleen toimialojen välistä ja alueellista yhteistyötä, kehittää ennaltaehkäisyn ja varhaisen tuen toimintoja sekä lisätä yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta lasten ja nuorten kasvuympäristöissä. (Lahden kaupungin Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009 - 2012, 3).

Lastensuojelun painopisteenä on avohuollon palvelujen ja monimuotoisten lastensuojelun palvelujen kehittäminen lasten ja nuorten yksilöllisten tarpeiden mukaiseksi. Sijaishuollossa kehitetään erityisesti omien lasten- ja nuortenuoltolaitosten toimintoja ja lasten perhehoidon seudullisia palveluja. Ensimmäisessä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa (2009) on keskitytty ehkäisevään lastensuojeluun, koska ehkäisevän työn onnistuminen vähentää lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta. Suunnitelmaa täydennetään ja päivitetään tulevina vuosina. Liian vähälle huomiolle on jäänyt kolmannen sektorin yhdistysten ja järjestöjen rooli ehkäisevässä lastensuojelutyössä. (Lahden kaupungin Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009 - 2012, 9.)

Lastensuojelun asiakkuudet kertovat voimakkaasta tuen tarpeesta. Sekä avohuollon asiakkuuksien että sijoitettuna olevien lasten määrä on Lahdessa kymmeneen suurimpaan kaupunkiin verrattuna keskimääräistä tasoa. Vuonna 2007 sijoitettujen lasten määrä oli 380 ja avohuollon asiakkaina oli 1400 lasta ja nuorta. Sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten määrä on edelleen lievässä kasvussa sekä Lahdessa että valtakunnallisesti. (Lahden kaupungin Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009 - 2012, 7.)

2.1.2 Ehkäisevien lastensuojelupalvelujen järjestäminen Lahdessa

Äitiys- ja lastenneuvolat palvelevat lasta odottavien ja alle kouluikäisten lasten perheitä. Neuvolassa seurataan raskauden etenemistä, äidin ja tulevan vauvan hyvinvointia sekä lapsen kasvua ja kehitystä. Neuvola tukee toiminnallaan vanhemmuuteen kasvamista, varhaista vuorovaikutusta, hyvän hoivan ja huolenpitosuhteen muodostumista sekä pyrkii edistämään koko perheen hyvinvointia. Äitiys- ja lastenneuvolatoiminnassa painotetaan ennalta ehkäisevää toimintaa, varhaista puuttumista ja erityisesti varhaisen kiintymyssuhteen syntymistä sekä vanhempien oman vastuun lisääntymistä lasten kasvun ja kehityksen tukemisessa. (Lahden kaupungin Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009 - 2012, 9.)

Lahdessa terveystieteiden psykologien työstä vastaa kaksi psykologia, joista toisen työn kohderyhmänä on ollut aikuisasiakkaat ja toisen neuvola-asiakkaat. Terveystieteiden psykologien tehtävä on tukea, edistää ja mahdollistaa kuntalaisten normaalia, tervettä kasvua ja kehitystä. Tavoitteena on riskitilanteiden ja häiriöiden varhainen tunnistaminen ja hoito, jotta lisävaurioilta vältytään. Työ kohdistuu yksilöihin, pareihin, perheisiin ja ryhmiin, ehkäisevästä mielenterveystyöstä jo syntyneiden häiriöiden tunnistamiseen ja hoitoon. Psykologien työhön kuuluu myös muun henkilöstön konsultointi, työnohjaus ja verkostoyhteistyö asiakkaiden asioissa mukana olevien tahojen kanssa. Psykologit tekevät myös lapsi- ja aikuisasiakkaiden psykologisia tutkimuksia. (Lahden kaupungin Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009 - 2012, 9.)

Lapsiperheiden kotipalvelu, johon tutkimuksessamme keskityimme, on sosiaalihuoltolain 20§:n mukaista sosiaalipalvelua. Alle vuoden ikäisten lasten perheillä on mahdollisuus saada yhdestä viiteen maksutonta lapsiperheiden kotipalvelun tukikäyntiä. Viitos-palvelun tavoitteena on erityisesti tukea vanhemman ja lapsen välistä varhaista vuorovaikutusta. Tilapäisenä, kertaluonteisena palveluna lapsiperheiden kotipalvelua voi saada resurssien puitteissa silloin, kun perheen tilanne edellyttää ammattihenkilön apua. Painopisteenä on erityisesti lapsiperheiden varhainen tukeminen arkielämässä. (Lahden kaupungin Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009-2012, 9.)

2.1.3 Lapsiperheiden kotipalvelu Lahdessa

Vuoden 2008 alusta voimaan tullut uusi lastensuojelulaki on myös Lahdessa osana hyvinvointisuunnitelmaa, lastensuojelulaki (417/2007) velvoittaa kuntia laatimaan lastensuojelusuunnitelman, jonka toteuttamiseksi nimettiin poikkihallinnollinen työryhmä, puheenjohtajana hyvinvointijohtaja Ulla Sepponen. Lastensuojelusuunnitelma sisältää tiedot lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta ja lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista. Lisäksi lastensuojelusuunnitelmaan kirjataan tietoja kunnan lastensuojelun palvelujärjestelmästä.

Lastensuojelusuunnitelma myös kuvaa eri viranomaistahojen sekä muiden lasten ja nuorten palveluita tuottavien tahojen välistä yhteistyötä ja yhteistyön kehittämisalueita. Suunnitelmassa on huomioitu myös hallituksen lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman linjaukset. (Lahden kaupungin Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009 - 2012, 3.)

Lapsiperheiden kotipalvelu on tavoitteellista ja suunnitelmallista yhdessä perheen ja yhteistyötahojen kanssa tehtävää vanhemmuuden tukemista, arjessa selviytymisen tukemista, perheen omien voimavarojen vahvistamista ja opastamista lasten- ja kodinhoidossa. Lapsiperheiden kotipalvelua voi saada Viitosina (1-5 maksutonta lapsiperheiden kotipalvelun käyntiä alle vuoden ikäisten lasten perheille neuvolan terveydenhoitajan aloitteesta), ennaltaehkäisevänä perhetyönä, tilapäisenä ja kertaluontoisena palveluna sekä lastensuojelun perhetyönä. (Lahden kaupunki 2010.)

2.2 Sosiaalipedagoginen ajattelu ja työmuodot

Sosiaalipedagoginen ajattelu ja toiminta tapahtuvat aina erilaisten ihmis-, yhteiskunta-, moraal- ja tiedekäsitysten vaikutuspiirissä. Sosiaalipedagogiikasta esitettyjä tulkintoja muovaavat sekä traditio, sosiaalipedagogiikan oma keskusteluperinne, että kunkin aikakauden yhteiskunnallinen todellisuus sekä siinä vaikuttavat aatteelliset ja poliittiset virtaukset ja yhteiskunnalliset liikkeet. Sosiaalipedagogiseen ajatteluun ja toimintaan kuuluu kriittisen suhteen luominen toisaalta traditioon ja toisaalta vallitseviin yhteiskunnallisiin oloihin. Käsite elää ja kehittyy näissä jännitteissä. (Hämäläinen & Kurki 2007, 13).

Sosiaalipedagogiseen ajatteluun ja toimintaan kuuluu sekä pyrkimys sosiaalisten ongelmien synnyn ilmenemismuotojen ja vaikutuksen pedagogisten osatekijöiden tunnistamiseen että pedagogisten strategioiden hahmottaminen ongelmien ehkäisemiseksi ja lievittämiseksi niin yksilöiden elämässä kuin yhteiskuntaelämän eri tasoilla. Sosiaalisten ongelmien lievittämiseen tähtäävään pedagogiseen toimintaan yleensäkin sisältyy usein ylisukupolvinen näkökulma, jossa ongelmien syntyä, ilmenemismuotoja, vaikutuksia ja ratkaisemista tarkastellaan sukupolvien rajat ylittävästä näkökulmasta pitkällä aikavälillä. Tämä vahvistaa osaltaan perhekeskeistä suuntautumista sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa. (Hämäläinen & Kurki 2007, 15.)

Juha Hämäläinen (1999, 60 - 66) korostaa, että sosiaalipedagoginen katsantokanta keskittyy tarkastelemaan ihmisenä kasvamista, persoonallisuuden kehittymistä, osallisuutta ja osallistumista sekä elämänhallinnan ja subjektiivisuuden saavuttamista. Erilaisia sosiaalipedagogisia työmuotoja voivat olla niin yksilöllinen kuin ryhmässäkin tapahtuva neuvonta ja ohjaus sekä erilaisissa yhteisöissä toimiminen. Yhdeksi työmuodoksi voidaan erottaa myös pedagoginen perhetyö.

Keskeistä sosiaalipedagogisessa työssä on Hämäläisen mukaan vuorovaikutus, toisen ihmisen kohtaaminen sekä erityisesti vuorovaikutuksen laatu. On tärkeää kiinnittää huomiota ihmisen myönteisiin puoliin ja osaamisalueisiin sekä auttaa

ihmistä tunnistamaan omia voimavarojaan. Näin oman identiteetin rakentaminen ja muodostuminen vahvistuu. (Hämäläinen, 1999, 68 – 70.)

2.3 Lapsilähtöisyys

Lapset ja lapsilähtöisyys ovat olleet viime vuosina runsaasti kiinnostusta herättäviä aiheita sosiaalialan työssä. Sosiaalialan työkentällä kohdataan monenlaisia lapsia monenlaisissa tilanteissa. Voidaan olla huolissaan päihdeongelmasta kärsivän vanhemman lasten arjen sujumisesta tai ohjata äiti ja lapsi ensi- ja turvakotiin suojaan isän väkivaltaiselta käyttäytymiseltä. Yleistä on, että lapsia koskettavat ongelmat kietoutuvat usein vanhempien erilaisiin ongelmiin, eivätkä näin ollen tule havainnoiduiksi tai kirjatuuksi lapsen kautta. (Forsberg, Ritala-Koskinen & Törrönen 2006, 5-7.)

Uudenlaiset lapsitutkimukset painottavat, että lapsi tulisi mieltää ihmiseksi siinä missä aikuinenkin. Lapsen vahvuuksia ja osaamista täytyisi arvostaa. Lapsen tarvetta tulla havaituksi, kunnioitetuksi ja osalliseksi täytyisi vaalia. Lapsella tulisi olla myös mahdollisuus pysyä lapsena ja vaikuttaa elämäänsä. (Forsberg ym. 2006, 8.) Lapsen kohtaamista ja hänen mielipiteensä tiedustelemista ei useinkaan pidetä kovin helppona tehtävänä. Siitäkin huolimatta sosiaalialan työssä on kehitetty työkäytäntöjä lasten näkemysten parempaan ja tehokkaampaan selvittämiseen. Se, miten lasten näkemyksiä selvitetään, vaihtelee instituutioittain. (Forsberg ym. 2006, 26.)

Johanna Hurtig (2003, 80-81) määrittelee ammatillisen näköalan tarkentumisen kohteen katse-käsitteellä. Katse käsittää sen, mitä ammattilaiset haluavat nähdä ja mitä he pitävät informaation saamisen kannalta ensisijaisena ja tärkeänä lähteenä. Mikäli lapsilla ei ole paikkaa tai tilaa työntekijän katseessa, heidän asemansa problematisoituu. Toisaalta, jos työntekijä suuntaa katseensa lapsiin, pohtii hän kenties miten lasten tarpeet havaitaan, miten heidän hyötymisensä varmistetaan ja mitä tapahtuneet asiat merkitsevät lasten kokemuksena.

Olellista on tietoisuus siitä, että lapsi on erillinen yksilö ja hänen kokemuksensa ovat yksilöllisiä. Tärkeää on, että lapset havaitaan vanhempien ja koko perheen takaa ja heidän kokemuksistaan ja näkemyksistään ja tavoistaan hahmottaa omaa arkeaan ollaan kiinnostuneita. Lapsista puhuminen ei saa olla ainoastaan teknistä tai retorista, vaan lapsilla on oltava mahdollisuus tulla kuulluiksi omana itsenään. Kun näin toimitaan, auttamistyötä on mahdollista suunnata lasten konkreettisiin tarpeisiin. (Hurtig 2003, 91 - 92.)

Pekka Holm (2000, 60 - 61) tuo esiin, että lasta olisi huomioitava hänen omista lähtökohdistaan käsin, jotta lapsi voisi kokea tulevana kuulluksi. Keinoja lapsen kertomuksen kuulemiseen voivat olla keskustelun lisäksi esimerkiksi piirtäminen tai leikkiminen. Lapsi kykenee aistimaan, onko työntekijä aidosti hänen puolellaan ja kiinnostunut hänen asioistaan. Myös Riitta Hyytinen (2007, 113 - 114) korostaa vilpittömyyden, aitouden ja hyvän asiakassuhteen merkitystä työskenneltäessä niin aikuisen kuin lapsenkin kanssa. Hyytisen (2007, 108) mukaan usein perhetyössä aikuiskeskeisyys on hallitseva työote, jolloin lapsen oletetaan tulevan autetuksi siinä sivussa. Vanhempien kanssa työskenneltäessä lapsi voi tulla näkyväksi useallakin eri tavalla tai jäädä huomion ulkopuolelle. Myös lapsen tulisi päästä auttamisprosessissa työn kohteeksi ja keskipisteeksi, ennen kuin voidaan puhua koko perhettä tukevasta työstä.

2.4 Lapsen osallisuus

Osallisuudella tarkoitetaan sitä, että ihminen on osa yhden tai useamman ihmisen muodostamaa toimintaa ja kanssakäymistä. Tämä kanssakäyminen voi ilmetä esimerkiksi keskusteluna, toimintana tai näiden yhdistelmänä. Osalliseksi tuleminen tapahtuu vastavuoroisen vuorovaikutuksen seurauksena. Osallisuus ilmenee yksilön, eli osallistujan kokemuksena. (Uusitalo & Laakso 2005, 44.) Osallisuuden varhainen ja tärkein ilmentymä ovat lapsen varhaiset vuorovaikutussuhteet oman perheensä jäseniin. Pienen lapsen osallisuutta voidaan lisätä olemalla psyykkisesti läsnä, kuuntelemalla lasta ja pyrkimällä ymmärtämään

hänen kokemuksiin. Psyykkisen läsnäolon ja kuulluksi tulemisen kokemukset lisäävät myös lapsen osallisuuden kokemusta sekä vastavuoroisuutta ja myönteisyyttä sosiaalisissa suhteissa. Vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa oppivat uutta sekä lapsi että aikuinen. (Uusitalo & Laakso 2005, 45 - 46.)

Sosiaalialan työssä lasta osallistavan työotteen ei pitäisi rajoittua pelkästään lasten tapaamiseen ja huomioimiseen, vaan kyse on asenteesta, jossa lapsilla on erityinen asema. Kyse on myös siitä, että lapset nähdään aktiivisina toimijoina, ei työskentelyn ja arvioinnin kohteina. Lasten tiedon tavoittaminen, ymmärtäminen ja hyödyntäminen liittyvät sosiaalialan työntekijöillä aina auttamispyrkimykseen. On kuitenkin muistettava, että mahdollisuus kertoa omista näkemyksistään voi olla lapselle kokemuksena merkittävä silloinkin, kun kertominen ei saa aikaan näkyvää muutosta. Vaikeiden asioiden jakaminen ja kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisen kokemukset voivat olla lapselle todella merkityksellisiä asioita. (Hurtig 2006, 192 - 193.)

Mikko Oranen (2008, 10 - 14) esittelee Lastensuojelun kehittämissuunnitelman osaraportissa useampia erilaisia osallisuuden ulottuvuuksia ja lähestymistapoja. Yksi niistä on Mark Francisin ja Ray Lorenon (2002) seitsenvaiheinen osallisuuden malli. Tässä mallissa on kuvattu erilaisia ajattelutapoja liittyen lasten osallisuuteen sekä aikuisten rooleihin toiminnan suunnittelussa. Mallissa on kuvattu esimerkiksi tarveperustainen, oikeuksia korostava sekä vastavuoroinen lähestymistapa. Esimerkiksi vastavuoroisen lähestymistavan perusolettamuksena on, että lapset ja aikuiset toimivat yhteistyössä ja heillä molemmilla on omat näkökulmansa. Rajoituksena vastavuoroiselle lähestymistavalle on, että se edellyttää työntekijältä erityisiä taitoja ja motivaatiota yhteiseen työskentelyyn lasten kanssa.

Erik J. Knorth, Peter M. Van der Bergh ja Fop Verheij (2002, 10) tuovat esiin myös työntekijöiden asenteita ja ”virastomaisen” työskentelytavan, joka voi olla esteenä lapsen osallisuuden toteutumiselle. Tapaamiset, joissa päätöksiä tehdään, voivat koostua liiaksi erilaisten lomakkeiden täyttämisestä, asiantuntijoiden näkökulman esiintuomisesta tai tapaamisen kulun suunnittelusta työntekijöiden

aikataulun ja tarpeiden mukaisesti. Lapsen näkökulma ja tarpeet jäävät tällöin vähälle huomiolle tai jopa täysin huomiotta.

2.5 Aikaisemmat tutkimukset

Vuoden 2008 alusta voimaan tullut uusi lastensuojelulaki velvoittaa kuntia laatimaan lastensuojelusuunnitelman, uusi laki nostaa muutenkin lapsen edun tärkeämmäksi asiaksi lastensuojelutyössä. Tämä näkyy myös viimeaikaisissa tutkimuksissa joissa lapsen etu nousee keskeiseksi asiaksi. Lapsen edun toteutuminen on varmasti eräs tärkeä asia myös perhetyössä, perhetyötä tehdään lapsen arjessa ja lapsen etua ajatellen. On myös epäilty sitä, toteutuuko lapsen etu perhetyössä parhaalla mahdollisella tavalla, vai menevätkö vanhempien ongelmat ja tarpeet lapsen edun edelle. On kysytty, keskittyykö perhetyö liiaksi työskentelyyn vanhempien kanssa, ja unohtaa työskentelyssään lapsilähtöisyyden.

Johanna Hurtig (2003) on tutkinut lastensuojelun perhetyötä väitöskirjassaan *Lasta suojelemassa*. Hän on koonnut aineistonsa lastensuojelun perhetyön käytännöistä, Hurtig on havainnoinut asiakastilanteita sekä keskustellut perhetyöntekijöiden kanssa. Hurtig selvitti tutkimustyössään: Miten ja millaisena lasten paikka lastensuojelun perhetyön tilanteissa näyttäytyy ja miten lapsi tulee nähdyksi ja kuulluksi.

Hurtig näkee tutkimuksessaan asian niin, että työskentelyn ensisijainen suhde on vanhempien ja työntekijöiden välinen suhde. Siitäkin huolimatta, että lapset ovat läsnä tilanteessa, heistä puhutaan ja työntekijät keräävät lasta koskevaa tietoa, ei lapsi tule omana itsenään nähdyksi ja kuulluksi. Lapsia ei kohdata yksilöllisesti omana persoonana. Työskentelyn lähtökohtana oli, että vanhempia auttamalla, autettiin myös lapsia. Hurtig puhuu tutkimuksessaan *tihkuvan auttamistyön mallista* jossa lapsia autetaan ikään kuin vanhempien läpi. Tässä mallissa aikuisten, työntekijöiden ja vanhempien keskinäinen kontakti nähdään tärkeänä, aikuiset keskustelevat, pohtivat, tunnustelevat perheen arkea ja pohjaa mahdolliselle jatkotyöskentelylle. Työntekijä pyrkii viestittämään huoltaan ja

myös kunnioitusta perheenjäsenten valinnanvapautta kohtaan sekä ymmärtämään vanhempien tapaa ajatella sekä toimia. Yhteistyösuhteen muodostuminen nähdään mahdolliseksi molemmanpuolisen luottamuksen avulla. Lasten rooli suhteen rakentumisessa on vähäinen ja melko passiivinen. (Hurtig 2003, 38.)

Hurtig osoittaa tutkimuksessaan, että perhetyön toimintamuotojen laaja kirjo havainnollistaa hyvin lastensuojelun toiminnallista logiikkaa. Hurtig toteaa, että lasten auttaminen suunnitellaan vanhempien tarpeiden ympärille, sillä lasten hyvinvointi kiinnitetään vahvasti perheeseen ja vanhempiin. Se tekee lasten auttamisesta epäsuoraa. Myös asiakasprosessien seuranta perhetyössä ja arvioinnin puute lasten hyödyn näkökulmasta kuin myös auttamisammattilaisten arkuus tarttua asioihin, jotka tulevat esiin lasten hyvinvoinnin uhkana, kertovat, että lapsilähtöisyyden realisoiminen arkiseksi toiminnaksi vaatii aikaa. Vaikka korostetaan lasten huomioimista ja on tietoisuutta lasten oikeuksista, se ei välttämättä anna riittävän konkreettisia välineitä suojelutehtävän edellyttämälle lasten paikan turvaamiselle. (Hurtig 2003, 183.)

Hanna Kiuru (2010) on tutkimuksessaan etsinyt vastausta kysymykseen, kuinka perhekeskeisyyden ideologiaan perustuvassa avohuollon lastensuojelun perhetyössä toteutuu lapsilähtöinen työskentely. Hänen tutkielmansa on tapaustutkimus erään lastensuojelun perhetyön tiimin työskentelystä. Tutkimusaineistonaan Kiurulla on ollut lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden ryhmähaastatteluna toteutetut teemahaastattelut, perhetyön asiakasdokumentit sekä perhetyön asiakkaiden taustatietolomakkeet.

Kiuru tulee tutkimuksessaan siihen tulokseen, että ristiriitaa perhekeskeisen työskentelytavan ja lapsilähtöisen ajattelun välillä perhetyössä ei ole. Perhetyötä ohjaa lapsen etu ja lapsen parhaan toteutuminen. Lähiverkoston merkitystä lapsen hyvinvoinnille Kiuru pitää erittäin merkityksellisenä, minkä vuoksi hän näkee lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen, eli niin sanotun vanhemmuustyöskentelyn olevan keskeisellä sijalla perhetyössä. Vaikka perhetyössä katsotaan lapsilähtöisyyden toteutuvan työskentelyä orientoivana tavoitteena ja työ sisältää paljon lapsilähtöisen työskentelyn elementtejä, on lapsilähtöisyyden toteutuminen arjessa haasteellista. Työskentelyn onnistumiseksi

lapsen motivaatio ja muutoshalu nousevat tärkeään asemaan. Työntekijöiden tehtäväksi jää motivoida vanhempia työskentelemään lapsen edun mukaisesti ja rajata vanhempia omien ongelmien esiin nostamisessa. Ongelmallista Kiurun mukaan on myös se, kuinka taata lapsen tieto siitä, miksi perhetyötä tehdään. (Kiuru 2010, 1.)

Kiuru tuo hyvin esiin omia kokemuksiaan lastensuojelun perhetyöntekijänä, hän on toiminut perhetyössä viimeksi vuonna 2008. Kiurun näkemys lapsen paikasta perhetyössä on, että lapsi kyllä tunnistetaan työskentelyn pääkohteeksi, mutta arkityö asettaa haasteita lapsen kanssa työskentelylle. Esimerkiksi hän kertoo vanhempien negatiivisen suhtautumisen perhetyöhön ja vastentahtoisen asiakkuuden välittyvän myös lapselle, eikä lapsi halutessaan olla vanhemmilleen lojaali halua luottaa työntekijöihin. Vanhemmat voivat myös itse olla niin vaativia ja tarvitsevia omine ongelmineen, että perhetyön aika kuin vahingossa kuluukin aikuisen huolia kuunnellessa ja lapsi jää sivuun. Ongelmana voi myös olla se, että perhetyöntekijä viettää paljonkin aikaa lasten kanssa, mutta työskentely on leikittämistä ja seuranpitoa, jotta vanhempi pääsisi hoitamaan asioitaan. (Kiuru 2010, 2.)

3 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

3.1 Tutkimuksen tavoite

Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää, miten lapsi tulee näkyväksi Lahden kaupungin kotipalvelun perhetyön käytännöissä. Tavoitteenamme oli myös saada selville, onko lapsilähtöisessä työotteessa kehitettävää ja tuleeko lapsi tarkoituksenmukaisesti kuulluksi kotipalvelun perhetyössä. Yleisempänä tavoitteenamme pidimme myös liittymistä yhteiskunnalliseen keskusteluun lapsilähtöisyydestä ja lapsen näkökulman huomioimisesta, ja tuoda sitä esiin opinnäytetyömme kautta.

3.2 Tutkimustehtävät

Tutkimustehtäviä ovat:

- Miten perhetyöntekijät ymmärtävät lapsilähtöisen työotteen ja miten he toteuttavat sitä käytännön työssään?
- Miten vanhemmat ovat kokeneet lapsensa/lastensa tulleen huomioiduksi perhetyössä?
- Miten vanhemmat ja perhetyöntekijät edistäisivät lapsen näkökulman huomioimista perhetyössä? Vai onko edistämiseen tarvetta?

Näihin tutkimustehtäviin vastattiin jatkossa kuvatulla tavalla tekemällä työntekijöille sekä perhetyön asiakkaina oleville vanhemmille suunnatut kyselyt (LIITTEET 2 ja 3).

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimuksemme on hankkeistettu, tutkimuksellinen opinnäytetyö.

Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus. Sillä ei ole tarkoitus saada yleistettävää tietoa, vaan olemme kohdistaneet tutkimuksemme Lahden kaupungin kotipalvelun perhetyön tarpeisiin ja mahdolliseen kehittämiseen. Koska tutkimustehtäviimme liittyy kokemusten ja näkökulmien kartoittaminen, koimme laadullisen tutkimusotteen sopivimmaksi tätä tutkimusta varten. Tutkimusmenetelminä olemme käyttäneet kyselylomaketta sekä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Nämä menetelmät olemme valinneet sen mukaan, minkä olemme katsoneet laadulliselle tutkimukselle sopivaksi.

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen.

Laadullinen tutkimus pyrkii tutkimaan kohdettaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on antaa merkityksiä asioille. Tehdessään laadullista tutkimusta tutkija pyrkii avoimin mielin tutustumaan kohteena olevaan ilmiöön. (Koivula, Suihko & Tyrväinen 2001, 31 - 32.) Laadullinen tutkimus ei pyri yleistyksiin, vaan tavoitteena on kuvata jotakin ilmiötä tai tapahtumaa tai ymmärtämään tietynlaista toimintatapaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.)

Pohdimme aluksi sitä, halusimmeko tehdä laadullisen vai määrällisen tutkimuksen. Vaikka määrällisellä tutkimuksella olisimme mahdollisesti saaneet yleistettävämpiä tuloksia, koimme kuitenkin oman tutkimuksemme kohdalla tärkeämmäksi nostaa esille inhimillisen näkökulman ja aidot mielipiteet ja kokemukset. Nämä koimme mahdollisiksi laadullisen tutkimuksen kautta, koska vastaajilla oli mahdollisuus tuoda esiin vapaasti ja luovasti omat näkemyksensä.

5 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

5.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Tutkimuksemme aihe heräsi yhteisestä mielenkiinnostamme lapsen näkyvyyttä ja kuulemista kohtaan sosiaalityön kentällä. Koska toinen meistä työskentelee Lahden kaupungin kotipalvelun perhetyössä, tuntui luontevalta valita tutkimuskohteeksi juuri tämä ennaltaehkäisevän perhetyön muoto. Kotipalvelun ohjaaja ja perhetyöntekijöiden esimies Aila Lankinen innostui ajatuksesta ja piti tutkimusta tarpeellisena. Sovimme yhteistyössä, että tavoittelisimme yhteensä kymmentä osallistujaa tutkimukseen: viittä asiakasta sekä viittä työntekijää. Tutkimuslupaa hakiessamme Terveysneuvontapalvelujen päällikkö Hannele Poutiainen ehdotti, että laajentaisimme tutkimuksemme otantaa niin työntekijöiden kuin asiakkaidenkin osalta, jotta tutkimus olisi kattavampi. Totesimme kuitenkin aikataulullisten resurssien olevan laajempaan tutkimukseen riittämättömiä. Tämän vuoksi palasimme alkuperäiseen suunnitelmaan. Tutkimusluvan Terveysneuvontapalvelujen päällikkö Hannele Poutiainen myönsi tutkimuksellemme 15.06.2010. (LIITE 1)

5.2 Aineiston hankinta

Eräs aineiston hankintatapa laadullisessa tutkimuksessa on käyttää kyselyä. Kyselyn avulla tutkija voi kysyä tutkittavalta mitä hän ajattelee sekä miten ja miksi hän toimii juuri hänelle ominaisella tavalla. Kyselyn avulla ei kuitenkaan voida kysyä ihan mitä tahansa, vaan kysymykset täytyy muotoilla tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten kannalta merkityksellisiksi ja hyödyllisiksi. Kysymyksille täytyy löytyä myös perustelu tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72 - 75.) Kyselylomakkeen avulla voidaan kerätä tietoa tutkittavien käyttäytymisestä ja toiminnasta, mielipiteistä, uskomuksista, arvoista ja asenteista. Lisäksi kyselyllä voidaan saada tietoa tosiasioista. (Hirsjärvi ym. 2009, 197). Tuomi ja Sarajärvi (2009, 85 - 86) korostavat, että tutkimukseen osallistuvien vastaajien tulisi olla sellaisia, jotka

tietävät tutkittavasta aiheesta mahdollisimman paljon. Tämän vuoksi tiedonantajien valinta tulisi olla harkittua ja perusteltua.

Päätimme käyttää aineistonhankintamenetelmänä kyselyä, koska halusimme säilyttää tutkittavien anonymiteetin. Koska toinen tutkijoista työskentelee Lahden kaupungin kotipalvelun perhetyössä, halusimme varmistaa, että se ei vaikuta tutkimustuloksiin millään tavalla. Pohdimme aluksi myös haastattelun käyttämistä aineistonhankintaan, mutta haastattelu olisi tarkoittanut sitä, että ainoastaan toinen tutkijoista olisi voinut toimia haastattelijana anonymiteetin säilymiseksi.

Kyselyn kohderyhmäksi tavoittelimme Lahden kaupungin kotipalvelun perhetyöntekijöitä sekä heidän asiakkainaan olevia perheitä. Etukäteen sovimme otokseksi viisi työntekijää ja viisi asiakasta. Laadimme kaksi erilaista kyselylomaketta: toisen työntekijöille ja toisen asiakkaille (LIITTEET 2 ja 3). Toimitimme viisi kappaletta molempia kyselylomakkeita kotipalvelun ohjaaja Aila Lankiselle. Aila Lankinen arpoi tutkimukseen osallistujat ulkopuolisen valvojan läsnäollessa. Näin ollen otos oli harkinnanvarainen. Aila Lankinen toimitti kyselylomakkeet myös eteenpäin postitse asiakkaille ja sisäisen postin kautta työntekijöille.

Kotipalvelun perhetyön asiakkaille suunnatussa kyselylomakkeessa (LIITE 2) neljän ensimmäisen kysymyksen avulla halusimme saada tietoa erilaisista taustatekijöistä, kuten vastaajan iästä, lasten lukumäärästä, lasten iästä sekä siitä, kuinka kauan perhe on ollut perhetyön asiakkaana. Loput viisi kysymystä olivat avoimia kysymyksiä. Viidentenä kysymyksenä oli: Millaisia kokemuksia sinulla on perhetyöntekijän kanssa käymistäsi keskusteluista lapsesi/lapsiisi liittyvässä kysymyksissä? Kuudes kysymys oli: Miten olet kokenut perhetyöntekijän huomioivan lapsesi työskentelyssään? Jos haluat, voit kuvata tähän myös jonkin käytännön esimerkin. Seitsemäntenä kysymyksenä oli: Miten toivoisit, että lapsesi otetaan huomioon perhetyöntekijän kotikäynneillä? Onko näin tapahtunut? Kahdeksas kysymys oli: Mikä voisi estää sen, ettei lapsesi näkökulma tule huomioiduksi? Viimeinen eli yhdeksäs kysymys oli: Mitä kehitettävää näet perhetyössä olevan lapsen huomioimisen osalta? Vai onko kehittämiseen tarvetta?

Kotipalvelun työntekijöille suunnatussa kyselylomakkeessa (LIITE 3) oli yhteensä kahdeksan kysymystä. Kolme ensimmäistä kysymystä käsitteli vastaajien taustatekijöitä, kuten ikää, koulutusta ja työkokemusta vuosissa mitattuna. Loput viisi kysymystä olivat avoimia kysymyksiä. Neljäntenä kysymyksenä oli: Millaisena näet lapsen näkökulman huomioivan perhetyön? Mitä se sisältää? Mikä on sille tyypillistä? Viides kysymys oli: Kuvaile omaa työskentelyäsi perheessä, toimiessasi lasten kanssa. Jos haluat, voit myös kuvata tähän jonkin konkreettisen käytännön esimerkin. Kuudentena kysymyksenä oli: Mikä voi olla esteenä sille, ettei lapsen näkökulma tule huomioiduksi? Seitsemäs kysymys oli: Miten itse kehittäisit lapsilähtöisyyttä perhetyössä? Vai onko kehittämislle tarvetta? Kahdeksantena eli viimeisenä kysymyksenä kuului: Miten lapsi voidaan saada näkyvämmäksi perhetyössä? Kenen tehtävä se mielestäsi on?

Saimme yhteensä viisi vastausta. Kaikki saamamme vastaukset olivat työntekijöiltä. Koska emme saaneet yhtään vastausta asiakkailta, Aila Lankinen arpoi viisi uutta asiakasta, joille hän lähetti kyselylomakkeet. Tästäkään huolimatta emme saaneet yhtään vastausta. Päädyimme tekemään tutkimuksemme työntekijöiltä saamamme aineiston pohjalta. Tämän vuoksi kolmesta tutkimustehtävästämme yksi jäi tutkimuksessamme huomiotta, sillä sen tavoitteena oli selvittää vanhempien kokemuksia lapsilähtöisyydestä perhetyössä.

5.3 Aineiston analysointi

Tässä tutkimuksessa olemme käyttäneet aineiston analyysimenetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Metsämuurosen (2006, 124) mukaan sisällönanalyysi voidaan jakaa erilaisiin vaiheisiin. Teoreettisen kirjallisuuden avulla tutkijat ottavat haltuunsa tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä. Tämän myötä tutkijat saavat aiheestaan monipuolisen kuvan ja he ”herkistyvät” aiheelle. Tutkijat sisäistävät saamansa aineiston sekä teoretisoivat sen. Tutkijat luokittelevat aineistonsa keskeisimpiin teemoihin. Tämän jälkeen tutkijat täsmentävät sekä käsitteitään että tutkimustehtäviään. Täsmennyksen jälkeen aineisto luokitellaan uudestaan ja saadaan ja todetaan aineistosta esiintulleiden

ilmiöiden esiintymistiheys. Lopuksi tutkijat tekevät aineistostaan johtopäätöksiä ja tulkintoja.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 108-111) puolestaan jaottelevat aineistolähtöisen sisällönanalyysin karkeasti kolmeen osaan: aineiston redusointiin eli pelkistämiseen, aineiston klusterointiin eli ryhmittelyyn sekä abstrahointiin eli teoreettisten käsitteiden luomiseen. Aineiston pelkistämisessä analysoitava informaatio pelkistetään karsimalla aineistosta pois kaikki tutkimuksen kannalta epäolennaiset asiat. Aineiston pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä. Aineiston ryhmittelyssä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Nämä yhteneväisyydet tai eroavaisuudet ryhmitellään ja yhdistetään luokiksi ja nimetään ne. Abstrahoinnissa saadusta informaatiosta muodostetaan teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. Käsitteellistämistä voidaan jatkaa yhdistelemällä luokituksia niin kauan, kuin se aineiston sisällön näkökulmasta on tarkoituksenmukaista.

Aineistolähtöisessä analyysissä luokittelut ja tulokset nousevat aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävien mukaisesti. Aineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus. Jotta analyysi olisi aineistolähtöinen, tutkijoiden aikaisempien havaintojen tai tietojen ei pitäisi vaikuttaa analyysin toteuttamiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.)

Aloitimme sisällönanalyysin tekemisen lukemalla saadut vastaukset läpi useaan kertaan. Tämän jälkeen merkitsimme eri väreillä samankaltaisuudet ja eroavaisuudet. Värien perusteella jaottelimme alkuperäiset ilmaukset yhteen, jonka jälkeen muokkasimme ne pelkistettyyn muotoon. Pelkistetyistä ilmauksista muodostimme alaluokkia, joita tuli 29 kappaletta. Alaluokista muodostimme 21 yläluokkaa. Lopullisia pääluokkia saimme 10 kappaletta. Koko analyysin ajan pidimme huolen siitä, että aineistosta esiin nousevat ilmaukset vastaavat muodostamiimme tutkimustehtäviin. Aineistoa ei ollut tarpeen erikseen puhtaaksikirjoittaa, sillä vastaajat olivat kirjoittaneet kokemuksistaan hyvin selkeästi. Aineisto oli erittäin runsas, vaikka vastauksia olikin ainoastaan viisi kappaletta.

Aineiston analysoiminen tuntui mielekkäältä, koska löysimme selkeän toimintatavan ja mallin sisällönanalyysin tekemiseen. (LIITE 4) Järjestelimme kunkin vaiheen taulukkomuotoon paperille, josta vaiheet olivat helposti nähtävissä. Tämä puolestaan selkeytti analyysin jatkamista ja työstämistä. Ennen varsinaisen tutkimuksemme aineiston analysointia harjoittelimme sisällönanalyysin tekemistä erilaisia tarralappuja hyväksikäyttäen. Tämä toimintatapa osoittautui kohdallamme hajanaiseksi ja vaikeasti hallittavaksi, joten päätimme selkeyttää analyysitapaa varsinaista opinnäytetyötämme varten.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Peruskysymykset

Lahden kaupungin kotipalvelun perhetyöntekijöille suunnatussa kyselylomakkeessa oli kolme taustatietojä kartoittavaa, strukturoidumpaa kysymystä. Näiden kysymysten avulla halusimme saada tietää vastaajien iän, koulutuksen sekä vuosissa mitattavan työkokemuksen perhetyössä.

Vastaajista kolme oli iältään 51 - 60-vuotiaita. Yksi vastaaja oli 31 - 40-vuotias ja yksi 41 - 50-vuotias. Koulutukseltaan kolme vastaajaa oli lähihoitajia. Yksi vastaajista oli kodinhoitaja ja yksi sekä lähihoitaja että kodinhoitaja. Vastaajien perhetyön työkokemus oli jakautunut muutamasta vuodesta yli 21 vuoteen. Yksi vastaajista oli työskennellyt perhetyössä 6 - 10 vuotta. Kaksi vastaajaa ilmoitti työkokemuksekseen 11 - 20 vuotta ja niin ikään kaksi vastaajaa yli 21 vuotta. Vaikka tutkimuksen otos oli harkinnanvarainen ja se muodostui arpomalla, olemme tyytyväisiä vastaajien monipuoliseen ikäjakaumaan, koulutustaustaan sekä työkokemukseen.

6.2 Lapsilähtöinen työote ja sen toteuttaminen

Ensimmäinen tutkimustehtävämme oli: Miten perhetyöntekijät ymmärtävät lapsilähtöisen työotteen ja miten he toteuttavat sitä käytännön työssään. Tähän tutkimustehtävään pyrimme löytämään vastauksia kyselylomakkeen kysymyksillä 4 ja 5 (LIITE 3).

6.2.1 Vanhempien ja lapsen välisen suhteen tukeminen

Vastauksista nousi esiin avoimen keskustelun ja kommunikaation tärkeys vanhempien kanssa. Tämä korostui erityisesti ongelmatilanteiden kohdalla. Vanhempien kanssa kuulumisten vaihtaminen ja avoin keskustelu arjen sujumisesta nähtiin yhteistyötä rakentavana tekijänä. Vastaaajat kokivat, että luottamuksellinen vuorovaikutussuhde työntekijän ja vanhempien välillä lisäsi myös lapsen näkyvyyttä sekä työskentelyssä että perheen arjessa.

Yhdessä oleminen, keskustelu auttavat työssä perheen ja lapsen yksilölliseen tukemiseen. (vastaaja 2)

...käyden avointa keskustelua vanhempien kanssa lasten kasvatuksesta ym. perhettä kunnioittaen. (vastaaja 1)

Vastauksista nousi esiin työntekijän merkittävä rooli vanhempien ja lapsen välisen suhteen tukijana. Vastaaajien mielestä tärkeäksi asiaksi nousi lapsen yksilöllisyyden merkityksen korostaminen perheen arjessa. Vastauksista ilmeni myös työntekijöiden antaman tuen tarve lapsen ikätason mukaisen kasvun ja kehityksen huomioimiseen. Useilla vanhemmilla saattoi olla työntekijän näkemyksen mukaan epärealistinen käsitys lapsensa tiedoista, taidoista ja tarpeista, jonka vuoksi perhetyön käynnit olivat tarpeellisia. Tärkeäksi nähtiin myös esimerkiksi rajojen asettamisen merkitys, päivärytmin säännöllisyys sekä hellien tunteiden ja välittämisen näyttäminen lapselle.

Keskustelua vanhempien kanssa lasten tarpeista... (vastaaja 3)

Yhteistyössä perheen kanssa mietimme lapsen perustarpeita, hoivaa ja huolenpitoa... Kannustaisin myös vanhempaa tuntemaan iloa lapsestaan ja yhdessä tekemisestä. (vastaaja 5)

...mietitään lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä toiveita, jotka saattavat olla vanhemmilla aluksi ehkä ei niin ikätasoisia. (vastaaja 5)

6.2.2 Lapsen edun huomioiminen

Perhetyöntekijän rooli lapsen edun huomioijana nähtiin merkittävänä. Vastaajat kokivat työskentelevänsä perheessä lapsen ehdoilla. He pitivät lapsen tarpeita ensisijaisesti työskentelyn lähtökohtana. Vastauksista nousi esiin myös tarve tehdä päätöksiä tarvittaessa myös vanhempien näkemysten vastaisestikin, mikäli lapsen etu sitä vaatii. Vaikka työ painottuisikin vanhemman jaksamisen tukemiseen, tulisi työntekijän tuoda lapsi esille ja näkyväksi perheen arjessa.

Lapsen ehdoilla työskennellään. Lasten tarpeet huomioidaan ensin. (vastaaja 3)

Perhetyöntekijän tehtävä on nostaa aina lapsen etu esiin. On uskallettava tehdä päätöksiä aikuisten toiveiden vastaisestikin, mikäli lapsen etu sitä vaatii. (vastaaja 4)

6.2.3 Lapsen kohtaaminen kokonaisvaltaisesti

Työskentelyn aloittamisen pohjana toimi vastaajien mielestä lapsen tutustuminen kiireettömässä ja rauhallisessa ilmapiirissä. Tutustuminen ja tämän myötä syntynyt luottamus mahdollisti lapsen hyvien ominaisuuksien ja taitojen huomaamisen ja niiden osoittamisen sekä lapselle että vanhemmille. Tärkeänä nähtiin myös lapsen vireystilan huomioon ottaminen työskentelyssä ja sen

tuloksellisuudessa. Vastauksista nousi esiin myös fyysisen läheisyyden ja huolenpidon merkitys työntekijän ja lapsen välisessä kokonaisvaltaisessa kohtaamisessa. Lapsen kuuleminen työskentelyssä koettiin välttämättömänä. Kuulemiseen liittyi vastaajien näkemyksen mukaan niin sanaton kuin sanallinenkin viestintä.

Työskennellessäni pyrin tutustumaan lapseen hänen lähtökohdistaan käsin. (vastaaja 2)

Huomioin lapsen senhetkisen vireystilan. (vastaaja 1)

Kysyn aina lapsien kuulumiset. Jos lapsilla on kovasti asiaa, kuuntelen ensin heidän asiansa ja sanon sitten, että nyt on aikuisten keskustelun aika. (vastaaja 4)

Toiminnallisten menetelmien ja yhteisen tekemisen kautta löydettiin myös väylä lapsen kohtaamiseen. Yhteiset leikit, mielikuvituksen käyttäminen, sadut, musiikki ja vauvatanssi nousivat esiin toimivina menetelminä työskentelyssä. Tällöin lapsen kanssa toimiminen edellytti konkreettisesti työntekijän menemistä lapsen ”maailmaan”; majan rakentamiseen, palloleikkeihin tai erilaisiin peleihin.

Yhteinen leikki, tekeminen, mielikuvituksen, sadun ja musiikin käyttö tulee esiin vanhempien lasten kohdalla. (vastaaja 5)

6.3 Lapsilähtöisyyden toteutumisen mahdolliset esteet

Esteitä lapsilähtöisyyden toteutumiselle kysyttiin kyselylomakkeen kohdassa 6 (LIITE 3). Tällä kysymyksellä halusimme lisävalaistusta ja näkökulmaa ensimmäiseen tutkimustehtäväämme.

6.3.1 Lapsen huomiotta jättäminen vanhempien taholta

Vastaajat näkivät, että vanhempien tai toisen vanhemman psyykkiset ongelmat tai fyysiset sairaudet voivat olla esteenä sille, että lapsi ei tule riittävästi huomioiduksi.

Perheellä liian suuret ongelmat; päihteet, mielenterveysongelmat peittävät lapsen tarpeet. (vastaaja 2)

Perhe moniongelmainen, esim. talous, päihde, kyky hoitaa kotia, psyykkinen tai fyysinen sairaus. (vastaaja 1)

Vanhempien voimavarat saattoivat jakaantua ainoastaan heidän omien huoliensa selvittämiseen, joten lapsen tarpeet jäivät taka-alalle. Vanhempien tarvitsevuus ja vaativuus veivät mahdollisesti myös suuren osan työskentelyajasta perheen kanssa. Tällöin vanhemmat usein priorisoivat omat tarpeensa lapsen tarpeiden edelle. Tällaisissa tilanteissa työntekijän rooli lapsen esiin tuomiseksi korostui.

Perheen vanhempi näkee omat tarpeet menevät edelle lapsen tarpeista, vanhempi voi väheksyä lapsen tarpeita... (vastaaja 1)

Vastauksista nousi esiin myös vanhempien oman lapsuuden merkitys ja mahdollisen vanhemmuuden mallin puuttuminen. Tämä saattoi aiheuttaa ongelmia vanhempien ja lapsen välisessä suhteessa ja vuorovaikutuksessa.

...vanhemmilla ei ole omasta lapsuudestaan mallia, miten lapsen kanssa voi esim. leikkiä... (vastaaja 5)

Avioerotilanteet nähtiin myös mahdollisena riskinä sille, että vanhempien väliset ristiriidat heijastuvat lapseen ja lapsen etu unohtuu.

...eronneet vanhemmat tuovat ristiriitoja arjen sovittamiseen – näkemyseroja, jotka heijastuvat lapseen. (vastaaja 3)

Vanhempien muutosvastaisuuden nähtiin myös heikentävän lapsen asemaa ja näkyvyyttä perheessä. Vaikka vanhemmat näkivät avun tarpeen, he eivät välttämättä olleet valmiita todelliseen, työtä vaativaan muutokseen.

*Vanhempi tai vanhemmat voivat hakea apua perhetilanteeseen, mutta eivät ole valmiita omassa toiminnassaan muutokseen.
(vastaaja 5)*

6.3.2 Lapsen huomiotta jättäminen työntekijän taholta

Vaikka lapsilähtöisyys koettiin tärkeäksi, työskentelyä johtavaksi asiaksi, vastaajat näkivät, että joskus lapsi saattoi jäädä huomiotta myös työntekijän itsensä taholta. Esimerkiksi jos perhetyöntekijä keskittyy liiaksi vanhempien ongelmien ja tarpeiden selvittämiseen ja jättää lapsen tarpeet toissijaisiksi. Työntekijän arkuus pitää lapsen puolia saattoi myös olla syynä lapsen sivuuttamiseen. Työn rajaaminen koettiin tärkeäksi juuri sen vuoksi, etteivät pelkästään vanhempien vaatimukset ja tarpeet peittäisi lapsen tilannetta perheessä.

Jos liikaa keskitytään aikuisten tarpeisiin, eikä ymmärretä lapsen tilaa... (vastaaja 4)

Perhetyöntekijän ristiriita; molemmilla, lapsella ja vanhemmalla yhtä suuri tarve saada huomiota. (vastaaja 1)

Jos on arka työntekijä, ei uskalla pitää lapsen puolia, vaan uppoutuu aikuisten maailmaan. (vastaaja 4)

Perhetyöntekijän uupuminen ja turhautuminen työhönsä saattoivat vastaajien mielestä myös olla esteenä lapsen huomioimiselle. Vastauksista nousi myös

mahdollisuus lapsen aliarvioimiseen työntekijän taholta. Lapsi saatettiin nähdä sivullisena tai ”liian nuorena” ymmärtämään perheen todellisen tilanteen.

Perhetyöntekijän oma väsyminen työhön. (vastaaja 1)

Lapsi unohtuu, ajatellaan ettei lapsi nähnyt/kuullut mitään, lapsi ei vielä ymmärrä. (vastaaja 4)

6.4 Lapsilähtöisen työtteen kehittäminen

Kolmas tutkimustehtävämme oli: Miten vanhemmat ja perhetyöntekijät edistäisivät lapsen näkökulman huomioimista perhetyössä. Koska emme saaneet yhtään vastausta perhetyön asiakkailta, jäi näin ollen asiakkaiden eli vanhempien osuus tutkimustehtävästämme kokonaan pois. Kyselylomakkeessa kysymyksillä 7 ja 8 pyrimme saamaan vastauksia kolmanteen tutkimustehtävään (LIITE 3).

6.4.1 Konkreettisten toimenpiteiden parantaminen

Vastauksissa toivottiin konkreettisten toimenpiteiden kehittämistä. Esimerkkinä mainittiin kotipalvelumaksun poistaminen tietyissä tilanteissa. Sillä varmistettaisiin se, ettei kukaan jäisi avun ulkopuolelle taloudellisista syistä. Toivottiin myös, että kotipalvelun perhetyössä voitaisiin mahdollistaa myös täsmäkäyntejä kriisitilanteissa, jolloin apu olisi oikea-aikaista.

...esim. poistamalla kotipalvelumaksun esim. synnytyksen jälkeiseen masennukseen sairastuneelta äidiltä. (vastaaja 1)

”Perhetyön täsmäkäynnit esim. kun perheessä tulee jokin lapsen kehitykseen liittyvä kriisi...” (vastaaja 1)

6.4.2 Työn painottuminen aikuislähtöisyydestä lapsilähtöisyyteen

Osa vastaajista koki työskentelyn olevan edelleen liiaksi aikuiskeskeistä. Tällöin vaarana on, että lapsi unohtuu ja työn painopiste on vanhempien ongelmien hoitamisessa. Koettiin, että jokaisen työntekijän tulisi muistuttaa itseään siitä, että lapsi on perhetyön keskipiste. Näin ollen lapsen huomioiminen ja kuuleminen on myös työntekijän vastuulla. Perhetyöntekijän tehtäviin katsottiin myös kuuluvaksi lapsen näkyväksi tekeminen arjessa sekä sen tärkeyden korostaminen vanhemmille.

Työntekijän on laitettava itsensä peliin, että lapsi ja lapsen tarpeet tulevat näkyviin. (vastaaja 5)

Jokaisen työntekijän huolehdittava, että lapselle jää tilaa... (vastaaja 2)

Yleisesti vielä kuitenkin kuunnellaan liikaa vanhempien toiveita ja ajatellaan heidän parastaan, lapsi unohtaen. (vastaaja 4)

...esim. vanhempia huomaamaan lapsen arjen merkityksen lapsen kehitykselle...Korostetaan vanhemmille lapsen huomioimisen tärkeyttä! (vastaaja 3)

Useissa vastauksissa painotettiin perhetyöntekijän merkitystä lapsen näkyväksi tuomisessa. Aina ei voi luottaa siihen, että vanhemmat kykenevät huomioimaan lapsen edun ja tarpeet riittävän kattavasti. Työntekijän omaa esimerkkiä toimia lapsen kanssa pidettiin tärkeänä; kuinka työntekijä huomioi, hoitaa, havainnoi, kuuntelee ja ohjaa. Jotta työntekijä kykenisi huomioimaan lapsen omana yksilönään, tulisi molemminpuoliseen tutustumiseen varata riittävästi aikaa.

Perhetyöntekijän tehtävä on saada lapsi näkyväksi, jos lapsi vanhempien ja muiden toimijoiden toimesta on vaarassa jäädä syrjään. (vastaaja 4)

*...olemalla esimerkkinä perheessä, tuomalla esille lapsen tarpeet.
(vastaaja 3)*

6.4.3 Avoimen keskustelun korostaminen perheen kanssa työskentelevien ammattilaisten ja vanhempien välillä

Vastauksista korostui kaikkien perheen kanssa työskentelevien ammattilasten vastuu lapsen huomioimisesta: perhetyön, neuvolan, päiväkodin, sosiaalityön ja niin edelleen.

*Yhteinen tehtävä; kaikki toimijat yhdessä vanhempien kanssa:
perhetyöntekijä, terveydenhoitaja, perheneuvola, sos.työ. (vastaaja
5)*

Lisäksi painotettiin yhteistyön tärkeyttä ja sen kehittämistä. Mikään toimija ei välttämättä kykene toimimaan yksin lapsen parhaaksi, vaan tarvitaan moniammatillista osaamista ja yhteen hiileen puhaltamista. Kuitenkin vastauksissa näkyi toimiminen koko perheen kanssa asiakaslähtöisesti, vaikka useampi eri auttajataho olisikin mukana. Avoin keskustelu ja vuorovaikutus ammattilaisten ja vanhempien välillä koettiin yhteistyön ja lapsen edun toteutumisen kannalta välttämättömäksi.

Parasta olisi, jos pystytään avoimeen keskusteluun ja yhdessä tekemiseen. (vastaaja 5)

Jokainen, joka on tekemisissä lapsen kanssa...huolen noustessa ottaisi yhteyttä perhetyöhön. Vaikka lapsi on päivähoidossa, hän voi olla kotona näkymätön lapsi omille vanhemmilleen. (vastaaja 1)

6.4.4 Henkilökunnan kouluttaminen

Yksi vastaaja toi esiin työntekijöiden lisäkoulutuksen tarpeen ja tärkeyden lapsilähtöisyyden kehittämiseksi osaksi perhetyötä.

Lisäkoulutus aiheesta ei olisi haitaksi. (vastaaja 4)

6.4.5 Ei kehittämisen tarvetta omassa työyksikössä

Joissakin vastauksissa painotettiin myös sitä, että kehittämisen tarvetta omassa työyksikössä ei välttämättä ole lainkaan. Lapsen edun katsottiin aina olleen työn keskipiste ja työntekijöiden toimivan työssään lapsilähtöisesti.

*Lapsi ja lapsen etu on aina ollut keskeistä ja työmme moottori.
(vastaaja 5)*

*...mielestäni omassa työtiimissäni lapsilähtöisyys on ihan hyvä.
(vastaaja 4)*

7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Jari Metsämuurosen (2000, 41) mukaan validiteetilla tarkoitetaan luotettavuutta siltä kannalta, tutkitaanko sitä, mitä on luvattu tutkia. Validiteetti voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Ulkoinen validiteetti tarkoittaa sitä, onko tutkimus yleistettävissä. Sisäinen validiteetti tarkastelee tutkimuksen omaa luotettavuutta, eli ovatko käsitteet asianmukaisia tai onko mittari valittu oikein.

Reliabiliteetti puolestaan viittaa tutkimuksen toistettavuuteen, eli olisiko tutkimuksesta saatavissa samankaltaisia tuloksia, mikäli tutkimus päätettäisiin tehdä uudelleen. (Metsämuuronen, 2000, 50.) Jari Eskola ja Juha Suoranta (2003, 213 -214) kuvaavat tulkintojen olevan reliaabeleja silloin, kun niissä ei ole

ristiriitaisuuksia. Myös useamman havainnoitsijan tai tutkijan käytön ei pitäisi juurikaan vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin, mikäli tutkimus on reliaabeli.

Jotta tutkimus olisi luotettava, tulisi aineiston analyysin olla kattava. Tämä tarkoittaa sitä, etteivät tulkinnat pohjautu ainoastaan satunnaisiin otoksiin aineistosta. Tutkijan täytyy myös varmistaa, että lukija pystyy seuraamaan tutkijan päätelmiä ja etenemistä tutkimuksessaan. Tämä totetuu muun muassa aineistokatkelmien esiin tuomisena. (Eskola & Suoranta 2003, 215 - 216.)

Tämän tutkimuksen kohdalla olemme sitä mieltä, että olemme tutkineet sitä, mitä on alun perin luvattu tutkia. Mielestämme tutkimuksen keskeiset käsitteet on valittu perustellusti ja tutkimuksen tietoperustaan on perehdytty kattavasti ennen tutkimuksen suorittamista.

Kyselylomakkeen käytön aineistonhankintamenetelmänä perustelimme tutkimuksen alkuvaiheessa siten, että halusimme niin työntekijöiden kuin asiakkaidenkin voivan vapaasti ja anonymisti vastata kysymyksiin. Koska toinen tutkijoista työskentelee perhetyöntekijänä, ajattelimme, että se saattaisi vaikuttaa negatiivisesti vastausten laatuun tai vastausprosenttiin, mikäli aineiston keruu tapahtuisi haastattelumenetelmällä. Valitessamme aineistonhankintamenetelmän otimme tietoisin riskin siitä, että perhetyön asiakkaat eivät välttämättä kykene tai ole halukkaita vastaamaan kyselylomakkeen kysymyksiin. Kun ensimmäisten lähetettyjen kyselylomakkeiden jälkeen meille ei palautunut yhtään vastausta asiakkailta, lähetimme Aila Lankisen avustuksella toiset viisi kyselylomaketta. Kun tälläkään kertaa emme saaneet vastauksia, päätimme keskittyä ainoastaan työntekijöiltä saatujen vastausten analysointiin.

Vastauksia analysoitaessa huomasimme, että kysymyksiin oli paneuduttu huolellisesti. Vastaukset olivat runsaita ja kuvailevia. Mielestämme saadut viisi vastausta riittävät tämän tutkimuksen laadulliseksi aineistoksi, sillä saimme kattavia vastauksia asettamiimme tutkimustehtäviin. Toki asiakkailta saadut vastaukset olisivat tuoneet täydennystä ja mielenkiintoista näkökulmaa tutkimukseemme, mutta työntekijöiltä saamamme aineisto oli kattavuudessaan

niin runsas, että luultavasti emme ajallisesti olisi saaneet opinnäytetyötämme ajoissa valmiiksi, mikäli analysoitavaa olisi ollut kaksinkertaisesti enemmän.

Koska käytimme aineistohankintamenetelmänä kyselyä, jouduimme käyttämään aineiston analysoinnissa myös omaa tulkintaa. Tästä näkökulmasta katsottuna kyselyn avulla hankitun aineiston luotettavuutta heikentää se, että emme ole voineet tarkentaa vastauksia vastaajilta, mikäli niissä on mielestämme ollut epäselvyyttä. Olemme kuitenkin sitä mieltä, että tutkimuksemme tulokset ovat nousseet esiin aineistosta, omat tulkintamme eivät ole oleellisesti muuttaneet tai vääristäneet tuloksia. Esiin tuomamme tulokset eivät pohjaudu ainoastaan satunnaisiin otoksiin, vaan olemme näkyvästi tuoneet esiin katkelmia aineistosta, joiden avulla lukija pystyy seuraamaan päättelytyötämme.

Tutkimuksemme tulokset eivät sikäli ole yleistettävissä, että tutkimuksemme tiedontantajina on toiminut viisi työntekijää. Jotta tuloksia voitaisiin laajemmin yleistää, tulisi tiedonantajia olla enemmän.

8 TUTKIMUKSEN EETTISYYS

Tutkimusaiheen valinta on eettinen ratkaisu. Tutkijoiden tulisi pohtia, kenen ehdoilla tutkimusta tehdään ja miksi tutkimusta ryhdytään tekemään.

Tutkimusprosessissa ihmisarvon kunnioittaminen on ehdottoman tärkeää.

Ihmisillä tulee olla oikeus valita, osallistuvatko he tutkimukseen vaiko eivät.

(Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 24 - 25.) Tutkittaville tulee myös taata mahdollisuus säilyä anonyymeinä, mikäli he näin haluavat. Lupaus anonyymiteetin säilymisestä antaa ihmisille mahdollisuuden puhua avoimesti ja rohkeasti arkaluontoisistakin asioista, joka näin ollen helpottaa tutkimusaineiston keräämistä. (Mäkinen 2006, 114.)

Tutkimuksessa käytetyt metodit sisältävät paljon eettisiä kysymyksiä. Kuinka varmistetaan vastauksien luotettavuus? Kuinka vastaajat valitaan? Esimerkiksi kyselylomakkeen kysymykset olisi laadittava niin, etteivät ne johdattele tai houkuttele tutkittavia vastaamaan tietyllä, halutulla tavalla. Kysymykset tulisi myös laatia yksiselitteisiksi ja selkeiksi. Kyselylomake tulisi testata ennen varsinaisen tutkimuksen suorittamista. Tämä mahdollistaa sen, että lomake on vielä muutettavissa ennen kuin se toimitetaan vastaajille. (Mäkinen 2006, 92-93.)

Hirsjärven ym. (2009, 26) mukaan tutkijan on kirjoitusprosessissaan otettava huomioon yleiset tekstin lainaamisen käytännöt. Tutkimuksen tuloksia ei tule valheellisesti vääristää tai kaunistella tai yleistää ilman olemassa olevia perusteita. Tutkimuksen raportointi ei saa olla harhaanjohtavaa. Tutkijan on rehellisesti tuotava julki myös tutkimuksensa puutteet ja mahdolliset epäonnistumiset.

Eettinen ajattelu on kykyä pohtia sekä omien, että yhteisön arvojen kautta sitä, mikä jossain tilanteessa on oikein tai väärin. (Kuula 2006, 21.)

Eettisyys kulkee vahvana koko tutkimusprosessin ajan, lähtien siitä miksi valitsimme juuri tämän tutkimusaiheen ja miksi pidämme tämän asian tutkimista tärkeänä? Halusimme tutkimuksessamme tuoda esille miten tärkeää on lapsen äänen kuuleminen ja työskentelyn pohtiminen lapsilähtöisyydestä käsin. Tutkimusluvan haimme Lahden kaupungilta ja sen tutkimuksellemme myönsi Terveysneuvontapalvelujen päällikkö Hannele Poutiainen.

Tutkimuksen eettisyyttä pohdittiin jo suunnitteluvaiheessa, saatekirjeessä (LIITTEET 2 ja 3) korostimme sitä, että ketään ei voi tunnistaa vastauksista ja vastaajat valikoituvat arpomalla. Vastaajilla oli myös tieto siitä, että vastaaminen on täysin vapaaehtoista. Työntekijöiden kyselylomakkeen testasimme yhdellä Lahden kotipalvelun työntekijällä, joka ei itse varsinaisesti osallistunut tutkimukseen. Asiakkaille tarkoitettua lomakkeen testasimme henkilöllä, jolla ei ole etukäteistietoa perhetyön käytännöistä eikä hän työskentele sosiaali- ja terveysalalla. Testauksen jälkeen kyselylomakkeet säilyivät sisällöllisesti ennallaan.

Opinnäytetyömme lähdemerkinnät olemme merkinneet Lahden ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden vaatimusten mukaisesti. Olemme raportoineet tutkimuksemme tuloksista rehellisesti emmekä ole vääristelleet tai jättäneet mitään kertomatta. Pyrimme toimimaan ennakkoluulottomasti sekä avoimesti tehdessämme tutkimustamme. Paneuduimme hyvin saamiimme vastauksiin ja analysoimme niitä objektiivisesti, kunnioittaen vastaajien panostusta tutkimukseemme.

Tutkimuksemme aineiston säilyttämisessä olemme ottaneet huomioon salassapitomääräykset. Aineisto on säilytetty asianmukaisesti eikä siihen ole ollut mahdollisuutta ulkopuolisten päästä käsiksi. Tutkimuksen valmistuttua aineisto tuhoetaan asianmukaisesti.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Johanna Hurtig (2003, 38) tulee tutkimuksessaan johtopäätökseen, että perhetyön työskentelyn ensisijainen suhde on vanhempien ja työntekijöiden välinen suhde. Hurtig puhuu tihkuvan auttamistyön mallista, jossa vanhempia auttamalla autetaan myös lapsia. Omassa tutkimuksessamme tuli myös esiin vanhempien suuren avun tarpeen heijastuminen työskentelyyn. Kuitenkaan tällaisessa tilanteessa perhetyöntekijöiden tarjoaman avun ei koettu tihkuvan vanhempien kautta lapsiin, vaan vanhempien ongelmien hallitsevuus jätti lapsen paitsioon työskentelyssä. Sekä Hurtigin että meidän tutkimuksessamme esiin nousi luottamuksen merkitys yhteistyössä ja sen sujumisessa. Luottamuksen merkitys ei noussut meidän tutkimuksessamme esiin lapsilähtöisyyden näkökulmasta, vaan työskentelyn sujuvuutta pohdittiin suhteessa vanhempiin. Perhetyöntekijöiden arkuus tarttua lapsen hyvinvointia uhkaaviin asioihin nähtiin sekä meidän että Hurtigin tutkimuksessa yhtenä esteenä lapsilähtöisyyden toteutumiseksi. Tällaisessa tilanteessa tutkimuksemme vastaajat kokivat, että työntekijä uppoutuu liiaksi aikuisten maailmaan ja jättää lapsen edun huomioimatta.

Hanna Kiuru (2010, 1) on tutkinut lapsen etua ja lapsilähtöisyyttä perhetyössä. Kiuru tulee tutkimuksessaan siihen tulokseen, että perhetyötä ohjaa lapsen etu ja lapsen parhaan toteutuminen. Myös omassa tutkimuksessamme tulee vahvasti esiin lapsilähtöisyyden merkityksen korostaminen ja lapsen edun olevan työskentelyn lähtökohta. Kiuru nostaa tutkimuksessaan esiin samankaltaisen huomion kuin Hurtig: vanhemmat voivat olla elämäntilanteessaan niin vaativia ja tarvitsevia, että perhetyöntekijän huomio keskittyy enemmän vanhempiin kuin lapseen. Tämä oli havaittavissa myös meidän tutkimuksessamme.

Tutkimuksestamme nousi esiin perhetyöntekijöiden merkitys lapsen kohtajana ja huomioijana. Tärkeää vastaajien mielestä oli huomion kiinnittäminen lapsen myönteisiin puoliin ja osaamisalueisiin sekä niiden osoittamiseen myös lapsen vanhemmille. Merkitykselliseksi koettiin myös vanhempien ja lasten auttaminen omien voimavarojensa tunnistamisessa ja näin ollen oman identiteetin vahvistumisessa. Näiltä osin vastauksissa näyttäytyi työn sosiaalipedagoginen luonne.(vrt. Hämäläinen 1999.)

Haluamme nostaa esille muutamia osa-alueita, jotka tulivat ilmi tutkimustuloksistamme. Tutkimuksemme tuloksissa korostui lapsen edun huomioiminen työntekijöiden taholta, mutta kuitenkin löydettiin myös tilanteita, joissa lapsen etu voi jäädä toissijaiseksi tai jopa kokonaan huomiotta. Lapsen merkitys ja etu ajateltiin työtä ohjaavaksi tekijäksi ja siihen haluttiin pyrkiä, mutta käytännössä lapsilähtöisyyttä ei aina ollut helppo toteuttaa. Syinä tähän saattoivat olla esimerkiksi muutosvastaiset vanhemmat, keskinäisen vuorovaikutuksen toimimattomuus tai työntekijän arkuus sekä väsyminen. Tämä herätti meidät tutkijoina pohtimaan sitä, kuinka paljon edellä mainitut asiat vaikuttavat lapsilähtöisyyden toteutumiseen käytännössä? Kuinka hallitsevana nämä lapsilähtöisyyttä heikentävät tekijät ovat läsnä jokapäiväisessä työskentelyssä?

Joistakin vastauksista nousi esiin näkökulma siitä, ettei lapsilähtöisyyttä välttämättä ole syytä kehittää omassa työyksikössä. Tämä herätti tutkijat pohtimaan yleisesti työn ja oman ammattitaidon kehittämistä. Näkisimme perhetyön olevan alati muuttuvaa, vuorovaikutuksellista ja haasteellista työtä, johon myös yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat välittömästi. Tutkijoina

näemme, että niin perhetyöntekijöiden kuin muidenkin sosiaalialan työntekijöiden tulisi olla valmiita työn kehittämiseksi laadun varmistamiseksi. Koska yhteiskunta ja perheiden tarpeet ympärillämme muuttuvat, tulee muutoksen näkyä myös perhetyön kentällä. Työn kehittämisen näkökulmasta huomiomme kiinnitti myös se, että ainoastaan yksi vastaajista toi esiin koulutuksen tarpeen ja tärkeiden lapsilähtöisyyden kehittämiseksi.

Kysyimme kyselylomakkeen alussa kolme peruskysymystä liittyen vastaajien ikään, koulutukseen sekä työkokemukseen. Mielestämme ero kodinhoitajien ja lähihoitajien vastauksissa oli siinä, miten perheen kanssa työskentelyä kuvailtiin. Kodinhoitajat toivat esiin enemmän konkreettista ja yksityiskohtaista kuvailua työskentelystään lapsen ja perheen kanssa. Lähihoitajat puolestaan pohtivat asiaa käsitteellisemmästä näkökulmasta. Työntekijöiden iän tai työkokemuksen emme havainneet vaikuttavan vastausten sisältöön tai laatuun.

10 JATKOTUTKIMUSAIHEET

Koska tutkimuksestamme jäi puuttumaan alunperin suunniteltu asiakkaiden näkökulma ja kokemukset perhetyön lapsilähtöisyydestä, olisi tässä erittäin kiinnostava jatkotutkimusaihe. Olisi mielenkiintoista havaita, mitä yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia perheiden ja työntekijöiden vastaukset sisältäisivät. Näkemyksien ja kokemusten vertailu toisi myös hedelmällisen mahdollisuuden perhetyön kehittämiseen. Kokemuksemme mukaan perheiden kohdalla aineiston hankinta voisi tuottaa parempaa tulosta esimerkiksi haastattelu- tai havainnointimenetelmällä kuin kyselylomakkeella.

Yhtenä mahdollisuutena voisi olla myös tämän tutkimuksen laajentaminen määrälliseksi tutkimukseksi. Näin ollen saataisiin kattavampi otos ja tulokset olisivat yleistettävämpiä kuin laadullisessa tutkimuksessa. Tämänkaltaisen tutkimuksen voisi kohdistaa koko perhetyön kenttään Lahdessa, ei ainoastaan yhteen yksikköön.

Tätä tutkimusta tehdessä pohdimme myös mahdollisuutta lapsilähtöisyyden tutkimiseen dokumentoinnin kautta. Kuinka lapsi tulee esiin työntekijöiden kirjauksissa? Vastaako dokumentointi tehtyä työtä lapsilähtöisyyden näkökulmasta? Työntekijän kirjaukset ja tehdyt dokumentit voivat kertoa monipuolisesti ja myöskin paljastavasti työntekijän tavasta työskennellä perheessä.

*”Ja aamun taivas oli pilvinen ja harmaa
kun valaat suihkuttelivat ilokseen.
Ja Hemulikin pulikoitsi: ihan varmaa
on, että vesi kylmää on! Se huusi varpailleen.
Nyt Nyyti tervehti ja sanoi: Jossain päin
me varmaan tapasimme äskettäin!
Kas, Vilijaana siinä vilkutteli veneestään
ja Homssut soutelivat – Nyyti laski yhdeksään –
ja viides Homssu tervehti ja Nyyti huusi: Hei!
Mua kukaan ennen huomannutkaan ei!”*

-Tove Jansson, suom. Kirsi Kunnas-

LÄHTEET

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. 2006. Kohti lapsisensitiivistä sosiaalityötä. Teoksessa Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. (toim.). Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heino, T., Berg, K. & Hurtig, J. 2005. Arjen tuki ja ammatilliset haasteet. Teoksessa Reijonen, M. (toim.). Voimaa perhetyöhön. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Holm, P. 2000. Perhetyön lähtökohtia. Teoksessa Häggman-Laitila, A., Ruskomaa, L. & Euramaa, K-I. (toim.). Varhaista tukea lapsiperheille. Kokemuksia Lapsiperhe-projektin perhetyöstä. Helsinki: Käpylä-Print Oy.

Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa – etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.

Hurtig, J. 2006. Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. (toim.). Lapset ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hyytinen, R. 2007. Lapsi, huumeperhe ja toivo. Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutusprosessissa. Lisensiaatin tutkimus. Helsingin yliopisto. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu.

Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kopijyvä.

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 2007. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.

Jansson, T. 1960. Kuka lohduttaisi Nyytiä? Kuudestoista painos. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Kettunen, T., Ihalainen, J. & Heikkinen, H. 2001. Monimuotoinen sosiaaliturva. 3. painos. Juva: WSOY.

Kiuru, H. 2010. Lapsen etu on se, mikä meitä ohjaa. Lapsilähtöinen työskentely perhekeskeisessä lastensuojelun perhetyössä. Pro Gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto. Tampere.

Knorth, E.J., Van der Bergh, P.M. & Verheij, F. 2002. Professionalization and participation in child and youth care: Two sides of one coin? Teoksessa Knorth, E.J., Van der Bergh, P.M. & Verheij, F. (toim.). Professionalization and participation in child and youth care. MPG Books Ltd. Bodmin, Cornwall. Great Britain.

Koivula, U-M., Suihko, K. & Tyrväinen, J. 2001. Mission: Possible – opas opinnäytetyöntekijälle. 2. uudistettu painos. Pirkanmaan ammattikorkeakoulun julkaisusarja C. Oppimateriaalit. Nro. 1. Tampere.

Kuronen, M. & Lahtinen, P. 2010. Supporting families: the role of family work in child welfare. Teoksessa: Forsberg, H. & Kröger, T. (toim.) Social work and child welfare politics. Through Nordic lenses. MPG Books Group. Great Britain.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Lahten kaupungin Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma v. 2009-2012. [viitattu 1.2.2010]. Saatavissa: <http://www.lahti.fi/kannat/lahasia.nsf>

Lahten kaupunki. 2010. Sosiaali- ja terveystoimiala. Lapsiperheiden kotipalvelu – esite. 2/2010.

Lastensuojelulaki (417/2007).

Metsämuuronen, J. 2000. Metodologian perusteet ihmistieteissä. Jaabes Oy, Voru, Viro.

Metsämuuronen, J. (toim.). 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Möller, S. 2005. Arvoista sanoihin. Tutkimus lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheeseen liittyvän arvioinnin mallintamisessa. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaattitutkimus. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämisohjelman osaraportti. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu. Helsinki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Törrönen, M. & Vuornanen, R. 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa: Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Uusitalo, I. & Laakso, T. 2005. ”Sit tääl on sellainen lohikäärme, millä voi ratsastaa...” –Lapset elinympäristönsä kehittäjinä. Teoksessa Parkkinen, T. & Keskinen, S. (toim.). Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Turun kaupungin painatuspalvelukeskus. Turku.

LIITTEET

LIITE 1: Tutkimuslupa

LIITE 2: Kyselylomake asiakkaille

LIITE 3: Kyselylomake perhetyöntekijöille

LIITE 4: Esimerkki aineiston analyysiprosessista

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Lahtien kaupunki

Viranhaltija	Terveystieteiden palvelujen päälikkö	PYÄMÄ	88
Päätöspäivä	15.06.2010	Määräpäivä	
Organisaatio	Sosiaali- ja terveystoimiala Julkinen	Toimiala	
Valmistaja	Ulla Rutherford	Päättelijä	Tutkimuslupa
Hallintokunta	Sosiaali- ja terveysvirasto		
Aihe	Tutkimusluvun myöntäminen		

Päätöksen sisältö

Myöntäen tutkimusluvun Hannele Teirivaaralle ja Tiina Karhulle heidän sosionomin (amk) opinnäytetyötään varten. Tutkimuksen aiheena on "Kuka lähettäisi Nyytiä" Lapsen äänen kuuleminen perheyössä.

Valmistunut opinnäytetyö toimitetaan tutkimuksen valmistuttua päätöksen tekijälle sekä tutkimuslupahakemuksessa olevalla osoitteella Lahden sosiaali- ja terveysvirastoon.

Lisätietoja päätöksestä antaa allekirjoittanut, puh. 818 5521.

Peruste

Nähtävyyksiä	28.6.2010
Muutoksenhaku	Oikaisuvaatimus
LTK tiedot	Sosiaali- ja terveystoimiala
Saaja	Hannele Teirivaara, Tiina Karhu
Tiedoksi	
Tiedoksi sähköpostilla	
Asiakirjat	Tutkimuslupahakemus liitteineen
Arkistointi	
Arkistointi	Ei käydessä
Säilytyspaikka	
Säilytysaika	

Allekirjoitus

Hannele Poutainen
Terveystieteiden palvelujen päälikkö Hannele Poutainen

HYVÄ LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELUN ASIAKAS!

Olemme Tiina Karhu ja Hannele Teirivaara. Opiskelemme sosionomeiksi Lahden ammattikorkeakoulussa. Teemme opinnäytetyötä yhteistyössä Lahden kaupungin lapsiperheiden kotipalvelun kanssa. Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää, miten lapsi tulee näkyväksi Lahden kaupungin lapsiperheiden kotipalvelun perhetyön käytännöissä. Tavoitteenamme on myös saada selville, onko lapsilähtöisessä työssä kehitettävää ja tuleeko lapsi tarkoituksenmukaisesti kuulluksi lapsiperheiden kotipalvelun työn arjessa.

Toivoisimme, että voisimme saada Teiltä tietoa, jonka avulla voidaan kehittää lapsen asemaa ja lapsen näkökulman toteutumista. Mielipiteenne ja kokemuksenne ovat meille tärkeitä!

Vastauksenne käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, mitään tunnistetietoja ei julkaista eikä tutkimuksen tuloksista pysty tunnistamaan vastaajien henkilöllisyyttä. Tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tähän tutkimukseen, johon myös tämä saatekirje liittyy. Aineiston tallentamisen jälkeen vastauslomakkeet hävitetään.

Tämän kyselylomakkeen vastaamiseen menee noin 15-20 minuuttia. Vastauksenne auttaa kehittämään lapsiperheiden kotipalvelun perhetyötä.

Täyttämämme lomakkeen voitte postittaa oheisessa kirjekuoressa **14.6.2010** mennessä.

Vastaamme tutkimusta koskeviin kysymyksiin mielellämme!

Ystävällisin terveisin:

Hannele Teirivaara
hannele.teirivaara@lahti.fi

Tiina Karhu
tiina.j.karhu@lpt.fi

Tuula Hyppönen
opinnäytetyön
ohjaava
opettaja, LAMK

Ympyröi sopiva vaihtoehto

1. Ikänne on

- 16-20 vuotta
- 21-30 vuotta
- 31-40 vuotta
- 41-50 vuotta

2. Lastenne lukumäärä on

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5 tai enemmän

3. Lastenne ikä on (jos lapsia on enemmän kuin yksi, ympyröi sopivat vaihtoehdot)

- 0-11 kuukautta
- 1-2 vuotta
- 3-4 vuotta
- 5-6 vuotta
- 7 vuotta tai enemmän

4. Kuinka kauan olette olut perhetyön asiakkaana?

- Alle kuukauden
- 1-3 kuukautta
- 4-6 kuukautta
- 7 kuukautta tai kauemmin

Ole hyvä ja vastaa alla oleviin kysymyksiin **omin sanoin kokemuksiesi pohjalta**. Voit tarvittaessa jatkaa paperin kääntöpuolelle. Kiitos!

5. Millaisia kokemuksia sinulla on perhetyöntekijän kanssa käymistäsi keskusteluista lapseesi/lapsiisi liittyvissä kysymyksissä?

6. Miten olet kokenut perhetyöntekijän huomioivan lapsesi työskentelyssään? Jos haluat, voit kuvata tähän myös jonkin käytännön esimerkin.

7. Miten toivoisit, että lapsesi otetaan huomioon perhetyöntekijän
kotiikäynneillä? Onko näin tapahtunut?

8. Mikä voisi estää sen, ettei lapsesi näkökulma tule huomioiduksi?

9. Mitä kehitettävää näet perhetyössä olevan lapsen huomioimisen osalta?
Vai onko kehittämiseen tarvetta?

KIITOSI ☺

HYVÄ LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELUN TYÖNTEKIJÄ!

Teen opinnäytetyötä sosionomiopintoihini liittyen Lahden ammattikorkeakoulussa. Teemme tutkimusta yhdessä opiskelijatoverini Tiina Karhun kanssa.

Tutkimuksemme tavoitteena on selvittää, miten lapsi tulee näkyväksi Lahden kaupungin lapsiperheiden kotipalvelun työkäytännössä. Tavoitteenamme on myös saada selville, onko lapsilähtöisessä työssä kehitettävää ja tuleeko lapsi taroituksenmukaisesti kuulluksi työn arjessa. Olisi hienoa, jos Te perhetyön ammattilaisena voisitte auttaa meitä tutkimuksessamme.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on saada Teiltä tietoa, jonka avulla voidaan kehittää lapsen näkökulman huomioimista ja tuoda lapsen asemaa näkyväksi työn käytännössä.

Vastauksenne käsitellään luottamuksellisesti sekä anonymitettii kunnioittaen. Tutkimuksen tuloksista Teitä ei voida tunnistaa vastaajaksi. Tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tutkimukseen, johon tämä saatekirje liittyy. Aineiston tallentamisen jälkeen vastauslomakkeet hävitetään. Tutkimuksemme valmistuu marraskuussa 2010.

Tähän kyselylomakkeeseen vastaamiseen kuluu aikaa noin 15-20 minuuttia. Täyttämänne lomakkeen Voitte palauttaa Ailla Lankisen työhuoneelle viimeistään **14.6.2010** mennessä.

Tutkimusta koskeviin kysymyksiin vastaan mielelläni sähköpostitse hannale.karhu@lamk.fi tai puhelimitse (050-383 6319).

Ystävällisin terveisin:

Hannele Teirivaara

sekä

Tiina Karhu
tiina.karhu@lamk.fi

Tuula Hyppönen
opinnäytetyön ohjaava
opettaja, LAMK

Ympyröi sopivin vaihtoehto.

1. Ikäni on

- 20-30 vuotta
- 31-40 vuotta
- 41-50 vuotta
- 51-60 vuotta
- 61 vuotta tai enemmän

2. Koulutukseni on

- Lähihoitaja
- Sairaanhoitaja
- Kodinhoitaja
- Sosionomi
- Joku muu, mikä? _____

3. Kuinka kauan olet työskennellyt perhetyössä?

- Alle vuoden
- 1-5 vuotta
- 6-10 vuotta
- 11-20 vuotta
- 21 vuotta tai kauemmin

Ole hyvä ja vastaa alla oleviin kysymyksiin omiin sanoin kokemuksiesi pohjalta. Voit tarvittaessa jatkaa paperin kääntöpuolelle. Kiitos!

4. Millaisena näet lapsen näkökulman huomioivan perhetyön? Mitä se sisältää? Mikä on sille tyypillistä?

5. Kuvalle omaa työskentelyäsi perheessä, toimiessasi lasten kanssa. Jos haluat, voit myös kuvata tähän jonkin konkreettisen käytännön esimerkin.

6. Mikä voi olla esteenä sille, ettei lapsen näkökulma tule huomioiduksi?

7. Miten itse kehittäisit lapsiähtöisyyttä perhetyössä? Vai onko kehittämislle tarvetta?

8. Miten lapsi voidaan saada näkyvämmäksi perhetyössä? Kenen tehtävä se mielestäsi on?

KITOS! ☺

SISÄLLÖNANALYYSI

TUTKIMUSKYSYMYKSEN ALKUPERÄINEN ILMAUS	PELJISTETTY ALALUOKKA ILMAUS	YLALUOKKA	PAALUOKKA
<p>5.3.3.3.6. Miksi voi olla esteenä sille, Esim. äidin maunemus, rahoitukset,keräisy,mieleenter mielenterveys- ja veyseongelmat,päihitteet.”</p> <p>”Vanhemmat tai vanhempi voi bakaa apua perheilantukseen, mutta eivät ole valmiita omaassa toiminnassaan muutokseen, jotta lapsi saisi perushoidon lisäksi tukea kasvun ja kehitykseen.”</p>	<p>Vanhempien Vanhempien mielenterveys- ja sosiaaliset ongelmat, Vanhemmat eivät ole valmiita muutokseen</p>	<p>Vanhempien henkilökohtaiset ongelmat</p> <p>Vanhempien muutostavastaisuus</p>	<p>Lapsen huomiotta jättäminen vanhempien taholta.</p> <p>Lapsen huomiotta jättäminen vanhempien taholta.</p>
<p>TUTKIMUSKYSYMYKSEN ALKUPERÄINEN ILMAUS</p> <p>Käytös: 8. Mitens lapsi voidaan saada edlyvämmäksi perhetyössä? Kenen tehtävä se mielestäni on?</p>	<p>PELJISTETTY ILMAUS</p> <p>Perhetyön ja muiden lapsen hoitoon osallistuvien tahojen yhteistyö.</p> <p>Olemalla esimerkkina perheessä. Hoitamalla, huomioidamalla lapsia ja koko perheitä, myös tuomalla esille lapsen tarpeet.”</p>	<p>ALALUOKKA</p> <p>Moniammatillisuus lapsen edun toteuttamiseksi.</p> <p>Moniammatillinen yhteistyö</p> <p>Työntekijän oma esimerkki.</p>	<p>YLALUOKKA</p> <p>PAALUOKKA</p> <p>Avoin keskustelu perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten- ja vanhempien välillä.</p> <p>Lapsen huomioiminen omassa yksilönä.</p>

SISÄLLÖNANALYYSI

TUOKAUKUVAIHE	AIKAPERÄISET ILMAUKSET	PELJÄSTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLAALUOKKA	VIIHEINEN PÄÄLUOKKA
Käsitteistö Millaisena näet lapsen niukkuuden huomioidun perhetyön? Mitä se säästää? Mikä on sille tyypillisää?	"Perhetyöntekijät tuu esiin keskustelussa, etli virikkeet ovat ikänsä vastarvot ja kehitystii tukavat." "Keskustelua vanhempien kanssa lastien tarpeista, mallintamisesta, turvallisuu kansa lapsen desta, kehitystasosta (ikä), rajoista, pöivrytmisää ja rokkudenoitaksista lapselle."	Lapsen kehityksen mukaisten virikkeiden korostaminen vanhemmille. Keskustelua vanhempien kanssa lapsen tarpeista.	Vanhempien ja lapsen välisen suhteen tukeminen. Lapsen perustarpeista huolehtiminen.	Lapsen edun ja tarpeiden huomiointi. Tuoda esiin ammattilaisen näkemys lapsen tilanteesta.	Lapsen edun huomiointi.
	"Työntekijä pyrkii keskustelomaan vanhemman kanssa lapsesta."	Työntekijä keskustelee lapsesta vanhempien kanssa.	Tuoda esiin ammattilaisen näkemys lapsen tilanteesta.	Tuoda esiin ammattilaisen näkemys lapsen tilanteesta.	